

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ
НИШ

М А С Т Е Р   Р А Д

Предмет: КРИМИНАЛИТЕТ НАСИЉА

Тема: “СИЛОВАЊЕ“

ментор: студент: проф. Др Драган Јовашевић
Милена Вуксановић

НИШ, 2014.

САДРЖАЈ :

Увод.....	5
-----------	---

I глава

ТЕОРИЈСКО - ПРАКТИЧНА АНАЛИЗА` СИЛОВАЊА`

1.Полна слобода и њенакривично - правна заштита	9
2.Опште карактеристике кривичних дела противполне слободе	12
3.Силовање.....	14
3.1 Биће и правна природа кривичног дела силовања.....	20
3.2 Радња кривичног дела силовања.....	22
3.3Принуда (сила и претња).....	29
3.4 Противљења жртве обљуби (отпор)	35
3.5Субјекат и објекат кривичног дела силовања.....	38
3.6Облици учешћа у извршењу кривичног дела.....	44
3.7 Виност кривичног дела силовања	51
3.8 Последица дела.....	55
4. Силовање и кривично дело обљубанад дететом.....	52
5. Силовање и кривично дело обљуба над немоћним лицем.....	53

II глава

УПОРЕДНО ПРАВНИ ПРЕГЛЕД КРИВИЧНОГ ДЕЛА СИЛОВАЊА

Опште разматрање	56
1. Силовање у Кривичном закону Француске	59
2. Силовање у Кривичном закону Енглеске	60
3. Силовање у Кривичном закону Италије	61
4. Силовање у Кривичном закону Швајцарске.....	61
5. Силовање у Кривичном закону Шведске	62

III глава

КРАТАК ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КРИВИЧНОГ ДЕЛА СИЛОВАЊА КРОЗ ПРАВНЕ АКТЕ СРБИЈЕ

Опште разматрање.....	63
1. Средњи век	
2. Деветнаести век	
3. Двадесети век	

IV глава

КРИМИНАЛНО ПОЛИТИЧКИ И КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТ
КРИВИЧНОГ ДЕЛА СИЛОВАЊА КРОЗ КАЗНЕНУ ПОЛИТИКУ ЗА
КРИВИЧНО ДЕЛО СИЛОВАЊЕ

1. Казнена политика за кривично дело силовање	71
2. Законско одређивање казне за силовање.....	72
3. Примена санкција у пракси	75
4. Одлука о казни.....	78

V глава

ЗАКЉУЧАК	80
----------------	----

<u>ЛИТЕРАТУРА</u>	83
-------------------------	----

УВОД

Током развоја људског друштва, полазећи од различитих искустава, дошло се до општеприхваћеног става да су слобода и права фундаменти човековог бивствовања. Одређена права и слободе се стичу рођењем и та права припадају човеку као људском бићу, односно не добијају се било ком чијом милошћу, из чега произилази да не могу бити одузета. Она постају интегрални део личности и са развојем цивилизације конституишу се као основ културе и морала.

Полни нагон као покретач који мотивише човека на различита понашања један је од путева људског агресивног понашања. Тујена најсуптилнији начин саткана тежња човека за одржавање своје врсте, али и за најинтензивнијим доживљајем осећања задовољства (*libido sexualis*). Одавно је запажено да код испољавања полног нагона постоје људи лишени савести у полним односима којима су страна, непозната алтруистичка осећања, осећања дужности или етике, која захтевају : чини ово јер је то добро, немој то да чиниш јер је то зло, што човека испуњава задовољством када чини добро и ствара непријатна осећања када чини зло.

Како то А. Форељ примећује ; `Својим прохтевом и својим полним радњама не науди вољно никоме насвету, а пресвега човечанству. Напротив, труди се да потпомогнеш стварање среће свога ближњег и друштвеног благостања.`¹ Обдарен полним прохтевом способношћу да воли, друштвени човек треба да покуша да их употреби за добро заједнице, а у исто време и за своје лично добро. Али излазећи из оквира етике моралности, препуштајући полном нагону својемоћи разума, одређене особе, немајући морални `категорички императив` и алтруистичка осећања, постају у својим полним прохтевима дефектне при чему се код једних јавља слабост њихове савести, а код других долази до манифестације полног нагона у виду његовог етички недопуштеног задовољења.

---

¹ А. Форељ, Полно питање, Београд, 1939. године, стр. 662-663.

Оно што је у њему (човеку-Н.М.)духовнога исувише је слабо да се одупренагонима и страстима које проистичу из органске природе човекове.²Ту је и лични интерес вођен силама нагона, као мотив људског понашања ослобођен моралног прекора. Дакле, пошто у погледу полног морала цела ствар задржава индивидуални карактер, код човека долази до препуштања полном нагону без удруживања у моралном добровољном акту. Тиме је већ нарушено основно начело полног морала, па сваки вид притиска, принуде, односно насиља или искоришћавања другог у полном погледу, преставља аморално иступање, што је истовремено и кривично дело. Али, то је последица чињенице да полни нагон даје импулсе људској активности. Јер полни живот не само код човека, већ и свих живих бића почива на полном нагону. Ипак, квалитетно се разликује када је реч о човеку у односу на друга бића. Дакле, треба приметити да се у полном сензибилитету неких људи скрива насиље - `сексуално насиље`, како се то каже. То је оно што је бивало, што јесте и што ће бити, јер у полном нагону човека као и свим живим бићима пресудна је биолошка димензија.³

С обзиром на социјални значај испољавања полног живота човека, задовољење нагонских полних жеља мора бити усклађено са нормама полног морала. Правнени норми резултат колективне творевине одређеног друштва, па се у њима огледа и морал тог друштва. Јер као и морал и право је творевина људског друштва. Међутим није свако право људско право. Пре свега, постоји скуп правила по којима се људи имају владати. Та правила створена су од надлежног законодавства или међународне заједнице, са надбевена санкцијама за евентално кршење. Свако људско биће мора бити заштићено од напада других особа на његову личност и може захтевати да се према њему сви други понашају на начин којим се неће угрожавати достојанство и углед тог лица.

Зато, ако појединац у полним односима у тежњи да задовољи свој полни нагон излази ван границе друштвено дозвољених критеријума и схватања прихваћеним у тим односима, грубо повређујући полни морал, то је општи услов за успостављање његове заштите, а тиме и достојанства личности човека.

---

²З. Перић, Човек и жена, Београд, 1922. године, стр. 6.

³Н. Мемедовић, Кривично дело силовања у југословенском праву, Београд, 1988. године, стр. 21.

Силовање, као друштвена појава, као деликт је асоцијални чин човека, један од најнечовечнијих видова људског насиља. Њиме се као једним од најтипичнији полних деликата вређа најинтимнија сфера човековог личног живот и напада несамо полни, већ уопште интегритет саме личности. Њиме се вређају морална осећања човека, али и морална осећања друштва у целини. Уз осетну грубост овим врстом насиља се врши принуђивање на полни однос. Може се слободно рећи да је силовање израз насиља међу половима. Међутим, не треба чинити дистинкцију у погледу пола међу учесницима полне радње. Иако је већином инкриминација из сфере полних односа заштита успостављена у `корист жене`, с обзиром на биолошке карактеристике полова, ни овде где је по природи однос стварно потребно, не би требало одустати од заштите мушких особа. Јер истина, може бити спорних ситуација око силовања. Али, управо због животне реалности где је учесталије вршење насилне обљубе према лицу женског пола, а и због опште свести схватања појма силовања, ја ћу се у даљем тексту граматички изражавати прилагођено тој чињеници.

Моралност полног живљења, полна слобода, проблем слободне љубави, тј. етичност полних понашања ван брака, брак, моралне засаде о друштвеној улози жене, о дискриминацији према жени као еманацији природне неједнакости полова и слично, одавно су била питања која су расправљена али и данас нису изгубила актуелност. Проучавање феноменологије силовања стални је предмет не само нас правника, криминолога, већ и других научних дисциплина, социологије, психологије, антропологије и искључивим циљем потпуног објашњења овог понашања недостојног човека.

Нема сумње да је комплекс питања који садржи овај деликт веома сложен.

I ГЛАВА
ТЕОРИЈСКО - ПРАКТИЧНА АНАЛИЗА
`СИЛОВАЊА`

1. Полна слобода и њена кривичноправна заштита

Полна слобода значи слободу одлучивања лица да ли ће, када, где, како, *накоји начин и са ким* ступати у полне односе. Нападом на полну слободу путем извршења кривичних дела против полне слободе повређује се и угрожава истовремено и полни морал и полна част која чини битну компоненту људског достојанства.

Полна слобода као вид човекове строге личне интимне сфере живота у односима са другом особом уско је везана и за испољавање осећања његове сопствене вредности, односно вредности која је иманентна и другим људима у том смислу. Једноставније речено, полна слобода особе, то је њено право да прихвати партнера кога хоће, а да одбије кога неће. Пошто полна слобода и полни морал представљају део полне части сваке особе, то се повреда те слободе особито средствима насиља јавља као доживљај нарушавања унутрашње или субјективне спољашње части коју човек као социјално биће поседује у одређеном друштву. Овде се заправо ради о полној части особе коју она као вредност поседује у погледу свог полног живота. Повредом њене части као личног и друштвеног добра, испољава се у суштини и повреда достојанства личности које укључује ово добро. Инкриминацијом силовања регулише се у великој мери и однос међу половима. Дакле није само интерес појединца да се заштите његове полне слободе, већ је то и друштвени интерес.

Савремени услови живота много више него раније омогућавају лична, а и полна задовољства. То чини да се она много шире користе, при чему се и важеће норме полног морала чешће обилазе. У том смислу могло би се говорити о слабљењу моралне свести у области полности. Ова тенденција уосталом, уочљива је у целом свету и није специфичност само нашег друштва. С обзиром на социјални значај испољавања полног живота човека, задовољење нагонских полних жеља мора бити усклађено са нормама полног морала. А са друге стране заштита полне слободе путем кривичног права постаје вид егзистенцијалне потребе сваке организоване друштвене заједнице.

Према томе није могуће оставити по страни и препустити појединцу да полни нагон по својственом нахођењу испољава. У супротном, то би водило

анархији у овој сфери односа, а полни живот сенеби одвијао на начин и ускладу са владајућим нормираним критеријумима. Други важан критеријум опште вредности је да кривичноправну заштиту у овој сфери треба ограничити на оне односе којима се угрожава слободно, добровољно, дакле сагласно у смислу самоопредељења испољавање полности. То подразумева не само избор партнера, већ и врсту полне активности. Природно, ова заштита мора бити у корист оних особа којима је ова слобода правом призната. То су особе физички и психички зрели и одговорне. Када су у сфери полности понашања ових особа добровољна, она нису ни друштвено опасна, пошто не угрожавају интересе других а самим тим ни интересе друштва у целини. Према томе, ништа не треба да је кажњиво што је слободно и споразумно, а свешто је за друштво опасно противправно, те кажњиво, ако се ради употребом насиља и злоупотребом.⁴

Сексуално насиље је сексуални акт без сагласности или могућности избора жртве да да пристанак, независно од тога да ли се акт одиграо, сексуални акти или покушај тог акта када особаније устању да се сагласи или одбије учешће услед болести, инвалидитета, утицаја психоактивних супстанци, узраста, односно застрашивања, уцене или притиска. Застрашивање, уцене или притисци на учествовање у нежељеном сексуалном акту укључују коришћење речи, гестова, предмета или оружја ради исказивање намере да се изазове бол, повреда или смрт.

Задовољење полног нагона, путем примене силе, уз редовно наступање психичких, а неретко и физичких последица, па и могућност смртог исхода за жртву, свакако у највећој мери објективно упозорава на значај и тежину повреде људског достојанства. Ради се о понашању које је уопште у супротности са основним правима човека али и са начелима Устава РС⁵ који прокламују непрекосновеност достојанства и слободе човека и неповредивост физичког и психичког интегритета његове личности.

У оквиру кривичноправне заштите полне слободе, полног морала и достојанства личности данас сва законодавства предвиђају одређену зону

---

⁴ Љ. Бавеон, Могућности нових инкриминација и декриминација у југословенском законодавству, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 4/1974, стр. 581.

⁵ Устав Републике Србије, (Службени Гласник Републике Србије, бр. 98/2006), чл. 23 и 25.

кажњивости овог понашања. Уопште друштвена контрола полних односа врши се, пре свега путем моралних забрана, обичаја, религије, табуа, путем правних прописа који регулишу односе, нпр. у браку, породици или других правних норми. Правне норме су резултат колективне творевине одређеног друштва, па се у њима огледа и морал тог друштва. Јер као и морал и право је творевина људског друштва. Као једно од средстава које врши утицај на начин испољавања полних односа у одређеном правцу и у складу са владајућим полним моралом јавља се кривично право. Уплитање кривичног права у област испољавања полности као врсту међуљудских односа, може се размотрити искључиво у свету његове неопходности.

Питање је у којој мери критеријум друштвене опасности може бити одлучујући услов за кривичноправну заштиту. Колико ће полна слобода имати простора, колико ће бити морално и кривичноправно уоквирена, условљено је у начелу владајућом полном етиком и у нашем друштву. То свезначи да достојанство личности, полни морал и полна слобода у нашем друштву треба да се афирмишу кроз неопходност њихове заштите. Говорећи о кривичноправној заштити полних слобода истиче се често схватање да је полни живот човека његова интима, тј. лична ствар и да држава кривичноправну интервенцију у овој области треба да сведе на најмању меру. Међутим, постоји супротно мишљење према коме је полни живот човека од апсолутне важности за друштво и да је нужна због тога интензивнија и шира заштита полног морала путем репресивних мера у интересу здравог душевног и телесног нараштаја. Кривично право није једино, али немасумње једно од значајних друштвених средстава којима се утиче на контролу у области полних односа (полних слобода).

Сваки облик насиља, односно сваки поступак који доводи до наношења штете или патње физичке, менталне или сексуалне природе, претње таквим поступцима, принуда и други облици ограничавања слободe представљају насиље над женама као облик дискриминације у смислу Конвенције о елиминасању свих облика дискриминације жена, најважнијег међународног уговора у области права жена, који је Република Србија ратификовала 1981. године.

2. Опште карактеристике кривичних дела против полне слободе

Кривична дела против полне слободе се још називају и сексуалним криминалним облицима различитих облика контакта полним органима, устима, језиком, прстима, рукама са полним органима, чмаром или устима жртве у циљу задовољења сексуалног нагона иницијатора овог контакта. Не треба изоставити ни могућност остваривања контакта са полним органима и неким другим предметима.

Напади који се односе на полни интегритет, најдиректније повређују интегрално личност саме (женске) особе. Полна делинквенција иде у ред најтежих, пошто представља изразит вид агресивности и злоупотребе вредности којима спадају у најтимнији живот сваке особе. Она је подстакнута полним, једним од најизразитијим нагонима човека. У испољавању тог нагона уз употребу насиља, учинилац кривичног дела силовања испољава и значају црту друштвено патолошке личности, због склоности да се понаша на начин који није достојан човека, који је `животињски`.

Група кривичних дела `кривична дела против полне слободе` која су се према ранијем законском решењу називала `кривична дела против достојанства и полног морала`, инкриминисана су у глави 18. Кривичног Законика Републике Србије.⁶

Из свега овога може се лако закључити да објект заштите код кривичних дела против полне слободе је полна слобода, тј. слобода одлучивања у сфери полних односа, у погледу ступања у полне односе или на други начин задовољења полног нагона. Полна слобода значи слободу одлучивања лица да ли ће, када, где, како, на који начин и са ким ступити у полне односе. Чињеница је да се одређене вредности као објект заштите мање или више на исти начин оцењују

---

⁶Кривични законик Републике Србије (`Службени гласник Републике Србије`, бр. 85/2005.)

иу различитим друштвеним условима. То долази до изражаја кроз приближно једнако прописивање казне за силовање. То је, може се рећи, данас опште прихваћен концепт.

Циљ инкриминације кривичних дела против полне слободе је двојаке природе:

- Да се обезбеди слобода опредељења човека у погледу ступања у полне односе, при избору партнера и осталих услова сагласно својим осећањима и
- да се очувају природни и здрави полни односи између лица `различитих` полова у складу са схватањима и осећањима која чине јавни морал.

Ова кривична дела могу бити извршена само са умишљајем. Гоњење за ова кривична дела се предузима по правилу по службеној дужности, осим за дела силовање и обљуба над немоћним лицем када су учињена према брачном другу, када се предузима по предлогу.

3. Силовање

Силовање је једно од најтежих деликта, а по свом континуитету класичан, универзалан деликт. Инкриминација силовања представља на неки начин `вечиту` заштиту вредности иманентне човеку у датом друштву, времену, простору. Тевредности, односно добра и у нашој савремености добијају у свом значају и потврђују своју афирмацију. Инкриминисано у групи кривичних дела под називом кривична дела против полне слободе, а према ранијем законском решењу кривична дела против достојанства личности и полног морала⁷, у први план је истакнуто у

---

⁷Кривични законик ФНРЈ (Службени лист ФНРЈ, број 13 /1951.), ступио на снагу 1. 7 1951. године.

глави 18.КЗ РС⁸, као најзначајнији и најпознатији деликт од осталих у законнику предвиђених осам кривичних дела против полне слободе.

Док се за остале деликте из сфере полних односа може рећи да је током историјске периодизације постојала увек разлика у приступу, вредновању појединих њихових облика, кривично дело силовања је у том смислу изузетак. Јер друштвена штетност и асоцијалност понашања које имплицира силовање, без обзира на мотиве његовог инкриминисања у прошлости, одавно је уочена и јасно наглашена. Она је то и у оним периодима историје друштва када је у обичајним правилима, дакле, као неписано егзистирала. Посматрано кроз развој кривичног права, силовање је такво деликтно понашање, које се јавља у најранијем периоду организованог друштвеног живота. Истина, реч је о различитим формама реаговања на феномен силовања, посматрано кроз развој људског друштва (робовласнички, феудални и буржоаски друштвени поредак), али то не умањује његову друштвену актуелност. Његова предвиђеност кривичноправном регулацијом је константна.

Кривично законодавство Републике Србије дефинише кривично дело силовање у члану 178. КЗ као кривично дело које се састоји у принуди другог лица на обљубу или са њом изједначени чин употребом силе или претњом да ће се непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица. Запречена казна у нашем Законнику је казна затвора од 3 до 12 година.

Принуда на обљубу и са њом изједначени чин је делатност навођења, утицања на вољу пасивног субјекта да противно својој одлуци ступи у полни однос или на други начин задовољи полни нагон. Овде се управо ради о повреди полне слободе, јер је пристанак на обљубу изнуђен. Принуда се састоји у примени силе и претње да ће се непосредно напасти на живот или тело тог лица или њему блиског лица. Када је реч о обљуби, треба нагласити да се код кривичног дела силовања о обљуби увек говори да се посматра у вези са принудом. Јер, по себи, као аутономна, обљуба је мотивисана природном индивидуалном потребом,

---

⁸Члан 178. Кривични законик Републике Србије.

она представља природан полни однос између мушкарца и жене и није асоцијалан акт.

Посебан облик дела постоји ако је принуда према другом лицу на обљубу или са њом изједначени чин извршена претњом да ће се за то или њему блиско лице открити нешто што би шкодило њиховој части или угледу или претњом другом тешким злом. Ово је лакши облик дела јер се принуда не врши силом или квалификованом претњом. За овај облик овог кривичног дела инкриминисано у члану 178. став 2. Кривичног законика предвиђена је казна затвора од 2 до 10 година. Кривично дело силовања има два тежа облика.

Првитежи облик, за који је у нашем кривичном законодавству прописано да ће се учинилац казнити затвором од 5 до 15 година, постоји у следећим случајевима :

1) ако је услед предузете радње извршења наступила тешка телесна повреда лица према коме је дело извршено – овдесе ради о делу квалификовано тежом последицом (тешком телесном повредом у било ком облику) која мора бити резултат нехата учиниоца,

2) ако је дело извршено од стране више лица – групно силовање постоји када најмање два или више лица предузимају и радњу принуде и радњу обљубе или са њом изједначеног чина,

3) ако је дело извршено на нарочито свиреп или нарочито понижавајући начин – начин извршења дела представља квалификаторну околност. Нарочита свирепост постоји када се при извршењу дела пасивном субјекту наносе непотребне и прекомерне физичке и психичке патње, болови, nelaгодности и страх већег интензитета или дужег трајања, док нарочито понижавајући начин постоји када се учинилаци живљава над пасивним субјектом предузимајући према њему омаловажавајуће поступке,

4) ако је дело извршено према малолетнику - узраст пасивног субјекта од 14 до 18 година у време извршења дела представља квалификаторну околност,

5) ако је дело имало за последицу трудноћу – и овде се ради о делу квалификованом тежом последицом где се трудноћа налази у узрочно-

последичној вези са предузетом радњом обљубе у односу на коју учинилац поступа са нехатом.

Други тежи облик, за која је у нашем кривичном законодавству прописано да ће се учинилац казнити затвором најмање 10 година, постоји у два случаја :

1) ако је услед предузете радње извршења наступила смрт пасивног субјекта. У односу на смрт учинилац мора да поступа са нехатом и она мора бити у узрочно последичној вези са предузетом силом или пак са пружањем отпора пасивног субјекта, и

2) ако је дело учињено према детету – лицу које у време извршења дела није навршило 14 година. Узрост пасивног субјекта треба да је обухваћен свешћу учиниоца.

Феномен силовања карактеришу како индивидуални биолошки, тако и друштвени фактори. Њиме се оно једино може и објаснити. Није спорно да `природне` карактеристике својствене половима, а посебно неке индивидуалности појединца, значајно делују на појаву силовања. Али, оно и као друштвени феномен, кроз дате друштвене услове у датом друштву, собзиром на улогу полова и њихове међусобне односе, има још већи значај. Силовање у савременим друштвеним условима наилази на оштар морални прекор. То је један, може се рећи, општи разлог, који чин силовања обележава изузетно друштвено неприхватљивом појавом. За то није могуће допустити, ма каква би, толерантан однос према овом чину, који би могао кривичноправну репресију да снизи. Истина је да кривичноправна репресија није ефикасна у спречавању силовања. То показује и историја овог деликта. Напротив, силовање је релативно честа појава, на коју, нема сумње утичу споменути фактори. Међутим и у нашем друштву се могу запазити и таква гледања (у неким срединама) на нижем културном нивоу, где се култ мушкарца велича кроз извршено силовање као чин којим он доказује своју `мушкост` или да је оно један начин реакције мушкарца на сувише `слободно понашање` неких жена. Међутим, можемо запазити да су оваква гледања на односе полова свакако последица двоструког морала одређене патријархалне средине, те не могу имати потребну озбиљност.

Силовање је, дакле, нагација не само слободе самоопредељења у полном погледу, већи других вредности личне сфере живота жене. Њено достојанство је нарушено повредом њене части као људског бића и посебно полне части. Она је принуђена сабом да је брани уз осећања беспомоћности.⁹ У вредновању друштвене опасности силовања, постоје пак и таква схватања која су крајње екстремна. Док једна са потцењивањем гледају на пасност овог кривичног дела, друга иду тако оштро, тражећи и потпуну елиминацију његових учинилаца у даљој могућности њихове појаве, дакле као потенцијалних извршилаца, и то путем кастрације, која је, у осталом и предвиђена у једном броју законодавства под одређеним условима.

У правној доктрини постоје схватања која настоје да доведу у питање друштвену опасност силовања, па и сам појам тог понашања. Према једном схватању, када је реч о појму дела, силовање није могуће извршити пошто се просто физички до краја не би могло спровести без одређених услова. О овом схватању, указујући на историјат инкриминације силовања, Т. Живановић наводи као пример и мишљење Волтера и других да је сумњива могућност силовања женске особе која се озбиљно противи. На основу оваквог схватања које је значајно утицало на инкриминацију силовања, он наводи да је, нпр. у аустријском Кривичном закону од 1787. године било предвиђено силовање само услучају његовог извршења окривљеном, под убилачким показним оружјем или одвише њих заједнички.¹⁰

По другом схватању, полази се од тога да свака жена иако бива принуђена на полни акт, због својих физиолошких одлика мора уживати у њему, па да тиме због тог уживања пристаје на њега. У вези са овом околношћу указује се често да је жена `тотално рециптивна` и на физичко насиље, тако да и приликом силовања има осећај задовољства. Најзад постоји схватање да оно није неморално и у таквој мери друштвено неприхватљиво понашање, пошто оно има основ у урођеном психобиолошким карактеристикама полова. Према овом схватању, жени је у полним односима својствен мазохизам, нарочито узреле жене, тј. да је он финални стадијум у развоју женске полности. Изразит представник

⁹ Мемедовић, Н., Слобода личности, полни морали њихова кривичноправна заштита, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, број 7/1975. стр. 349.

¹⁰ Т. Живановић, О увреди и клевети, Београд, 1927. стр. 86.

овог схватања је З.Фреуд. С друге стране тврди да је за сексуалност мушкарца типична агресивност и садизам, тако да се ове супротности мушкарца и жене допуњавају. Наравно, ове тврдње свакако могу бити прихваћене само на основу придавања већег значаја појединим изузецима или мањем кругу ових појава.

Стога, нема по нашем мишљењу озбиљнијих разлога да се доведе у сумњу појмовно обележавање силовања као кривичноправне категорије. Јер, жена је човек као и мушкарац самосе полно од њега разликује, а та разлика не може оправдати њен другачији кривичноправни третман. Данас, штитећи оне специфичне вредности које жена као људско биће поседује у нашем друштву, дато је доста простора њеној заштити у полној сфери живота. Доследно, до краја штитећи индивидуално достојанство жене, највише одредаба посвећено је полној слободи жени и њеном праву да апсолутно, по својој вољи располаже са собом. Како се год жена као оштећена понашала, у какву год рискантну ситуацију себе довела, какав год иначе био њен углед, закон чува и потпуно заштићује женско достојанство, полни интегритет и личну слободу. Свакако, када се ради о заштити ових вредности жене, на првом месту је инкриминација силовања.

3.1. Биће и правна природа кривичног дела силовања

Биће (corpus) одређеног кривичног дела подразумева скуп његових елемената који га обележавају. Биће кривичног дела силовања има специфичне елементе (обележја) у свом саставу који уједно и чине његову материјалну садржину.

Може се приметити да се проблеми јављају код силовања управо због чињенице да је оно као правна норма по својој правној природи сложено кривично дело (infractio complexa), дакле правна конструкција, унутаркоје се његов један елемент – принуда, јавља као средство у односу на други – обљубу, као циљни. Принуда није себи циљ, није оно што се жели искључиво чинити. Оно што учинилац хоће јесте обљуба. Само вршење обљубе, посматрано издвојено као један онтолошки акт, представља финалну, перакциону делатност у оквиру радње извршења, којом се довршава силовање (принудана обљубу и обљуба).

Када је реч о обљуби, треба нагласити да се код кривичног дела силовања о обљуби увек говори и да се посматра у вези са принудом. Јер, по себи, као аутономна, обљуба је мотивисана природном индивидуалном потребом и није асоцијалан акт. Обљуба је природан полни однос између мушкарца и жене. Са обљубом изједначен чин представља сваки други акт задовољења полног нагона предузет према телу другог лица. Обљуба (coitus, cohabitatio, copulatio) или синонајјесте појам који се може схватити у ужем и у ширем смислу. У ширем смислу, под овим појмом треба схватити свако продирање укрученог полног уда (falusa) у неки телесни отвор партнера, док у ужем смислу треба разумети као продирање мушког полног органа у женски.

У нашој кривичноправној теорији и судској пракси широко је прихваћено и заступљено гледиште да кривичноправни појам обљубе подразумева спајање мушког полног органа (у стању ерекције) са женским полным органом. То значи да није довољан додир ових органа. Захтева се да је дошло до продирања мушког полног органа у женски (immissio penis in vagina) и то макар делимично, причему није потребно да је дошло до излучивања семена (emmissio seminis), било где, ни у вагину (immissio seminis).

Дакле, принуда и обљуба, као најзначајнији елементи кривичног дела силовања чине његову физиономију нарочито га разликују од других сродних полних деликата. Они су, стога и основни, битни елементи (обележја).

Силовање је неправо сложено кривично дело састављено из два дела: принуде – кривично дело против слободе и правачовека и грађанина и обљубе, односно са њом изједначен чин; Тома Живановић појам сложеног кривичног дела схвата у ужем и ширем смислу. У ужем смислу то су права сложена кривична дела, састављена из два или више кривичних дела која као таква егзистирају у кривичном законикау. У ширем смислу овог појма то су тзв. неправа сложена кривична дела састављена из два или више која сва или само нека од њих нису сама за себе посматрана у Кривичном законикау предвиђена као кривична дела.¹¹

Но, и овде се као код правог сложеног кривичног дела ради о једном аутономном делу собзиром на околност да је принуда иако криминалност посеби, изгубила самосталност, па је са обљубом, која тај атрибут (криминалност) нема, створен нови криминални комплекс. Стога, сложено кривично дело, па прематомеи кривично дело силовања, било да се ради о основном или квалификованом облику, је правна инструкција законодавства. Као што можемо да приметимо, овај деликт садржи двоакатну радњу којом се у целини унутар њега остварује једно просто кривично дело (кривично дело принуде), али које уз акт обљубе постаје сложеним. Она је један комплекс двеју делатности, али никако њихов прости збир, па стога није прихватљива тврдња да силовање чине две радње извршења. Приливањем акта принуде у наредни, обљубу, добија се утисак једне целине, једне делатности која радњи извршења даје смисао.

3.2. Радња кривичног дела силовања

---

¹¹ Т. Живановић, Основи кривичног права, општи део, књига 1, Београд, 1935, стр. 335.

Радња кривичног дела је његова основна и најзначајнија компонента која га обележава. Она се испољава у извесном људском понашању које се у спољном свету манифестује у виду активности (телесних покрета, као чињења) или неактивности (пропуштања чињења као дужности) као нечињења, а водило одређене последице која се њом узрокује. Радњом резултира кривично дело као `свестан психофизички акт човека`. При анализи било ког кривичног дела, као најважније, поставља се питање шта је радња тог дела.

Из инкриминације у нашем законодавству можемо да видимо да се кривично дело силовања састоји у принуди другог лица на обљубу или са њом изједначеничким употребом силе или претњом да ће се непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица.

Радња извршења кривичног дела силовања остварује се кроз две различите делатности. То су примена принуде (употреба силе или претње) ради обљубе и обљуба (истовремено и последица). Примећујемо да силовање није самопринуђивање друге особе на обљубу, већ и обљуба. Ова оба акта који чине радњу извршења, остварују њено реално јединство, јер сваки од њих узет за себе и по себи не чини рању извршења кривичног дела. Принуда ради обљубе представља почетак радње извршења и учинилац тиме улази у криминалну зону овог дела, остварујући покушај. Вршењем обљубе остварена су битна обележја силовања. Принуда као средство, услов, condition sine non тог остварења. Али она се мора и требасхватити као део радње извршења, а не само као средство у функцији силе или претње за остварење обљубе. Дакле, реч је о релацији средство– циљ, самим тим ове делатности чине једно укупно понашање. У целини посматрано, радња извршења кривичног дела силовања представља релативно јединство две по природи различите делатности које иначе могу бити самосталне као активности.

Дакле, радња се састоји у чињењу, па је силовање комисиони деликт (delictum commissivum) који карактерише двоактно радње извршења. Али за себе узета, ни принуда (примена силе или претње), ни обљуба, јасно је да не могу чинити радњу извршења иловања. Она је један комплекс двеју делатности, а

никако њихов прости збир, па стога није прихватљива тврдња да силовање чине две радње извршења. Радња овде означава синтезу два различита елемента који чине једну целину. Споља посматрано веза између ових елемента је мање видљива, али се релативно лако уочава кроз њихову временску и просторну спојивост. Зато, без обзира на двоактну природу у радњи овог дела, треба говорити о радњи извршења, а не о радњама извршења. У противном, то би значило код покушаја говорити о радњи, а код довршеног дела о радњама.

Требасвакако поменути, када је реч о радњи извршења кривичног дела силовања и питање опредељења места и времена вршења кривичног дела силовања. Јер постоји могућност одвојеног просторног и временског вршења појединих аката тј. принуде и обљубе који чине радњу извршења. Према теорији делатности, место вршења кривичног дела силовања има се одредити према месту предузете радње извршења. Треба рећи да се редовно код довршеног кривичног дела силовања узима као место извршења- место вршења акта обљубе, а када је реч о покушају кривичног дела силовања, место извршења ће бити место вршења принуде (примене силе или претње ради обљубе), стим да при постојању више просторно одвојених радњи принуде, место извршења одредиће се према последњој предузетој радњи принуде. У погледу времена извршења дела узео се одредба Кривичног законика Републике Србије, члан 16. став 1., према којој је дело извршено у време кад је учинилац радио или био дужан даради, без обзира када је последица дела наступила.

Значај принуде као дела радње кривичног дела силовања, поред осталог, јесте и на плану достигнутог степена њеног извршења. То се особито испољава кад је реч о покушају.

Собзиром на речено, свакако треба објаснити покушај кривичног дела силовања. Покушај је недовршено кривично дело¹², односно умишљајно започињање извршења кривичног дела које није довело до наступања свих законских обележја кривичног дела. Он постоји када је извршење кривичног дела започето са умишљајем, али није довршено (члан 30. КЗ РС). Опште је правило да код кривичних дела, код којих је радња извршења прописана кумулативно, морају

---

¹²Д. Јовашевић, Лексикон кривичног права, Београд, 2002. године, стр. 579.

бити започете све радње, односно сви акти који чине радњу извршења. Примена овог правилакод кривичног дела силовања довела би до неприхватљивихрешења.Почетак примене принуде (силе или претње непосредним нападом на живот или тело `женске` особе)ради обљубе, чини свакако радњу извршења, којом се остварује покушај овог дела, па је тиме испуњен услов за кажњивост. Тиме принуда за разлику од обљубе, можеморећи,има атрибут више, онаје средство за извршење силовања, поред тога што јеи радњаи истовремено конститутивни елеменат дела.

Међутим, не можесе тврдити да је свака сила предузета у циљу вршења обљубе. Аморамо се сложити да гледиште које је широко прихваћено у теорији исудској пракси, да је покушај силовања остварен ако је принуда употребљена ради обљубе, свакако је непрецизно,јер недовољно објективно везује принуду и обљубу. Умишљај учиниоца при употреби силе или претње мора бити усмерен на вршење обљубе.Умишљај као конститутиван елемент усмерен на покушај силовања мора бити утврђен на сигуран и објективан начин, управо и због чињенице да `сама радња употребе силе или претње према другом лицу улази у појам и другихкривичних дела која нису силовања. Несумњиво, начин употребесиле или претње иоколности у којима се то чини не смеју остављати сумњу упогледу намере извршења неког другог кривичног дела (нпр. принуде, противправног лишења слободе и сл.)

Наиме, споменули смо да се не можетврдитида је свакасила предузета у циљу вршења обљубе.Постоје и објективне тешкоће да се утврди намера, као субјективниелеменат код покушаја силовања. Она без сумњеусловљавакриминални карактеракта принуде у првацу извршења силовања.Запокушај кривичног деласиловања битнојепостојање субјективног елемента, кроз изражену намеру да се хоће обљуба.Да би се сазнао субјективни став учиниоца који детерминише принуду, неопходно је испољавање таквих манифестација (при употреби принуде) која несумњиво указујудахоће обљубу. Онетреба да су, као логични рационаланток, смисаоно усмерене на извршење обљубе.Понашањеучиниоца кроз начин примене силенеретко указује на намеру вршења обљубе. Речјео понашању којеможе битиу директној везиса обљубом (случајеви обарања жртве, скидање или цепање одеће, размицање ногу,

манипулације полним органом, својим или жртве, и сл.). Остала понашања, најчешће вербалноиспољена, карактеристична уз примену претње, обично су таква да се изричито захтева вршењеобљубе.

Према томе, намера учиниоца изражена кроз те поступке (током принуђивања) да хоће обљубу, искључиво квалификује његово понашање као покушај силовања. Неретко се сусрећемо са таквим примерима у судској пракси. Тако, у конкретном случају оптуженије према оштећеној предузеорадње принуде, односно употребио је физичку силу тако што је исту, у описаном моменту, на силу са сеоског пута, изненада увукао у напуштenu кућу држећи јој при томе руку око врата, а шаку у пределу њених уста, да не бимо глада дозива помоћ, исту бацио на кревет, а потом на силу покушао да са њено тела скине доњи део тренерице, којом приликом је оштећеној упутио речи: `када си са свима могла да будеш, можеш и самном да будеш.`¹³ Очигледно је, да је оптужени, оваквим радњама и упућеним речима, сасвим јасно изразио жељу да над оштећеном изврши обљубу и тиме задовољи свој полни нагон, са чим оштећена очигледно није била сагласна, пружајући отпор на напред описани начин.

За покушај кривичног дела силовања релевантна је она принуда која непосредно претходи или се истовремено остварује са обљубом и са њом чини логички чврсту целину. Да закључимо, за покушај силовања морају бити кумулативно испуњени три услова: да је употребом силе или претње започета радња извршења, да је то учињено у намери вршења обљубе, и да до обљубе (наступања последице) није дошло.

Свакако требамо разграничити припремне радње од покушаја кривичног дела силовања. Уопште, припремне радње, уколико нису самостално кривично дело, представљају она понашања којима се тежи стварању услова за извршење кривичног дела. У том смислу оне не представљају радњу извршења.

Такође, занимљиво код кривичног дела силовања јесте поменути неподобан покушај добровољни одустајања од покушаја кривичног дела силовања.

---

¹³ Пресуда Вишег суда у Лесковцу, К. Бр. 88/12 од 04.10.2012, од 24.09.2010.

Као што је познато,неподобан покушај(непримерен, немогућ) постоји када до наступања последице није дошло због тога што су средства са којима је или предмет према коме је предузета радња извршења били такви да се кривично дело није могло уопште извршити. Могућа је и двоструканеподобност и средства и објекта радње извршења. Међутим, и поред тога што кривично дело није могуће остварити, учинилац топокушава и тиме испољава друштвено опасно понашање које се манифестује у његовој вољи. Зато је неподобан покушај и кажњив. Код кривичног дела силовања разумљиво да је могућ неподобан покушај. У односу на извођење акта обљубе – дакле до ненаступања поседице може доћи због тога што средство којим се овај акт може извршити или објект на коме има да се врши, су такви да је њено проузроковање немогућно. Тако за објективну немогућност овог акта, разлози могу бити анатомске и функционалне природе, било да је реч о средству или објекту. Наравно, реч је о томе да није могуће довести у везу мушки полни орган са женским полним органом. Овакви случајеви су свакако ређи, али нису искључени. Затим постоји могућност функционалних сметњи као вид неподобности мушког полног органа да се доведе у стање ерекције како би могла се изврши обљуба.

Што се тиче добровољног одустанка од покушаја кривичног дела силовања, разумљиво да је он могућ ако радња извршења није доведена до краја, па је искључиво реч о несвршеном покушају.¹⁴ Код кривичног дела силовања одредба о добровољном одустанку примениће се када је учинилац зашао у покушајну фазу овог дела, али руковођен сопственим унутрашњим разлозима, зависно од њега самог, прекине каузални ток који води обљуби, будући свестан да овај акт може и довршити. Значи добровољност је одређено обележје. А она подразумева слободно деловање када постоји алтернатива у могућем понашању. Учинилац треба да је свестан да је тзв. `господар над радњом`. У сваком случају да ли ће се радити о добровољном или недобровољном одустанку, није увек лако утврдити.

---

¹⁴Разликујемо две врсте покушаја, с обзиром на стадијум радње извршења кривичног дела: свршени и несвршени. Свршени покушај (*delictum perfectum*) постоји када је радња извршења започета и довршена, а несвршени покушај (*delictum imperfectum*) постоји када је радња извршења започета, али није довршена. Наравно да последица у сваком случају није наступила јер радња извршења није предузета у целости.

Пре свега спољни подстицаји, често се претачу у унутрашње мотивисање којим се учинилац руководица доноси одлуку да одустане од силовања.

Питање је дали добровољни одустанак постоји ако је учинилац на молбу или наговор жртве одустао од довршења силовања. Такође питање је да ли је увек оправдано правити разлику ако је подстицај на одустанак дошао од саме жртве или треће особе. Ако је учинилац подстакнут од жртве да напусти радњу извршења, што се по ставу теорије сматра као спољна околност, није оправдано прихватити такав подстицај, само зато што је дошао од треће особе, ништи добровољност одустанка од покушаја силовања. Разлог одустанка не можемо тражити само у наговору или подстицају као спољној околности, јер нужност за добровољни одустанак је и да ли је у конкретном случају постојала свестучиниоца да силовање може довршити. Зато, учинилац је и овдесвојом добровољношћу одустао од остварења циља. Пре свега, треба указати на релативност неких околности као препрека да се ово дело изврши, као на пример код физичких или других околности које се тичу жртве, јер неким учиниоцима ће неке околности бити препрека, док код неких неће представљати ни најмању препреку, тј. сметњу да изврше обљубу.

Тако да наведена околност може изазвати непријатне емоције (гађење) и мотивисати на одустанак од обљубе, може имати само значај унутрашњег, субјективног, личног разлога. Мада се, у судској пракси узима да ту нема добровољности, већ да је у питању спољна сметња која је утицала на учиниоачеву одлуку да обустави радњу извршења. Дobar пример ове ситуације налазимо и у судској пракси. Тако, у конкретном случају види се да је оптужени одустао од даље радње извршења после изјаве оштећене да је претого била у болници где је најзад извршен абортус. Суд је нашао да се по правилима практичног животног искуства у конкретном случају изјава оштећене о абортусу, јавља као једна спољна околност, која сваког нормалног човека мора одвратити од даљег извршења дела. Оптужени је после ове њене изјаве морао претпоставити да се оштећена налази у таквом стању које ни у ком случају не може дозволити да се над њом изврши обљуба. Према томе, нема

добровољности за одустанак од радње извршења на основу тога...што су га ове околности на то присиле.¹⁵

Што се тиче спољних утицаја, као нпр. наилазак треће особе, њена интервенција у спречавању дела, успешно противљење жртве, тј. отпор, недостатак ерекције, сасвим је логично закључити да нема места добровољном одустанку, јер постоји претежан утицај на његову одлуку да одустане од довршења силовања.

Интересантна је једна од ситуација и када се жртва послужи лукавством, обманом, нпр. обећа учиниоцу обљубу другом приликом, те он одустане од довршења силовања. Такође се сматра да овде нема ни речи о добровољности, јер овде су спољни узроци имали претежан утицај.¹⁶

Према свему реченом, може се утврдити да је за добровољни одустанак од покушаја силовања значајно:

- да је учинилац дошао у покушајну фазу силовања,
- да код њега постоји свест о могућности довршења силовања и
- да на његову одлуку да одустане од довршења нису спољни узроци имали претежан утицај.

3.3. Принуда (сила и претња)

---

¹⁵Пресуда Вишег суда у Лесковцу К.бр.122/10 од 12.10.2010.год.

¹⁶З. Стојановић истиче да није прихватљиво `схватање по коме, увек када се ради о неким спољним сметњама, без обзира колико су оне утицале на вољу учиниоца, да добровољности нема` (З. Стојановић, Одустанак од извршења кривичног дела и питање добровољности, Правни живот, број 1/1978. стр.29.)

Принуда у кривичном праву има вишеструки значај. Принуда језаправо притисакнавољуучиниоца делакојидолази споља, а који може битиизазван природном силом и животињском снагом (права или природна принуда- *vis maior*) и људском радњом (неправна принуда или неправна – *vis maior*). По карактерудејстваразликује се физичка ипсихичка принуда. Сила и претња представљају облике принуде.

Када се говори о кривичном делу силовања, најчешће се каже да је то акт насиља,што он у својој бити и јесте. Насиље је `употреба силе даби се изнудилоодређено понашање људи противно њиховој вољи, односно одређени резултат.¹⁷ Сила и претња су уКривичном законукууинкриминацијама ограничени на остваривање тачно одређеног циља, докнасилекао појам има општегенусно значење за све видове агресивног понашања у било ком циљу.Сдруге стране,у вези са појмом насиља у употреби је и израз принуда, која такође означава одређени процес, ток остварења насиља коришћењем силе или претње илиобе. Тако принуда или принуђивање, односноприсилавање, уопште у кривичном праву се јавља као једино или могуће средство (начин) извршења многих кривичних дела.

Принуда је увек опозиција слободи воље, вољном деловању човека, јер се њоме негира слободно одлучивање, односно реализовање одлуке. Јер `где постоји принуда нема слободе одлучивањани слободе деловања `. Али принуда,уопштеговорећи није себи циљ. Она се уз употребу силе или претње или обе врши у намери остварења одређеног циља.Разуме се, између принуде и циља који је опредељење увек постоји узрочна веза.Принудау кривичном праву, зависно одоколности у којима се врши остварењетог циља,испољавасе у примени силе(*vis*) илипретње (*metus*).

Сила је употреба физичке,механичке илидруге снаге једног лица према другом лицу са циљемда се ово принуди на неко чињење или нечињењекоје доводи до проузроковањазабрањене последице, тј. до остварења кривичног дела.Она је дакле употреба снаге против другог лица у циљу сламања његовог отпора илиспречавања очекиваног отпора. Под силомсе подразумева и употреба

---

¹⁷Политичка енциклопедија, Београд, 1975.године, стр. 622.

хипнозе и омамљујућих средстава као видови њене примене. Дакле, то су начини да се друга особа против своје воље доведе у стање без свести или да се онеспособи за одбрану у циљу извршења обљубе. Иако је хипноза реткост, мада свакако је не треба искључити, чешће може доћи у обзир, као вид силе, употреба омамљујућих средстава. То могу бити разни седативи услед чије употребе долази до дубоке поспаности. Ту спада и алкохол или друге медикаментозне супстанце које доводе до стања обамрлости и физичке инфериорности, што има за последицу онеспособљавање за било какав отпор. Наравно, код крвичног деласиловања битно је да се ова средства дају особи, тј. потенцијалној жртви противно њеној вољи, принудом, обманом или без њеног знања у сврху обљубе. Разуме се, код учиниоца мора постојати свест и хтеће да се то чини ради онеспособљавања друге особе за противљење обљуби.

Према општеприхваћеном ставу сила може бити апсолутна или компулсивна.¹⁸ Засиловање је изузетно важна компулсивна сила, јер је, може се рећи, редовно у функцији извршења дела. Ту се особа не лишава могућности противљења путем отпора. То је, уједно и најзначајнија разлика између ове и апсолутне силе. Међутим компулсивна сила мора се схватити и као психичка сила (претња) уколико се реализује. Тако, при постојању отпора жртве, учинилац може наставити са употребом силе истог или значајнијег интензитета, што може утицати на њену вољу да обустави отпор. Тада примена силе остварује одговарајуће психолошко дејство на жртву. Због тога сила садржи и претњу, као моралну силу. Тома Живановић је мишљења да је код претње само зло у изгледу, док је сама компулсивна сила зло.

Закрвично дело силовање значајна је подела према којој сила може бити употребљена непосредно и посредно. Апсолутна сила је искључиво непосредна сила. Компулсивна сила се може и посредно испољити. У том случају она је усмерена посредно (индиректно) на особу (жртву) од које се захтева одређено

---

¹⁸У случају прве, апсолутне силе, ради се о неотклоњивој, недољивој сили услед које је могућност вољног деловања жртве искључена. Код компулсивне силе, та могућност није искључена, али се услед њеног дејства, под њеним утицајем доноси одлука која представља изнуђену сагласност. - Д. Јовашевић, Крвично право – општи део, Београд, 2006. године, стр. 158-159.

понашање, али се примењује према трећој особи, да би се то понашање реализовало. Дакле, усмереност силе и њена непосредна примењивост не поклапа се у погледу особе.

Према законској формулацији у инкриминацији, појам силе тумачен ужесадржи само физичко или механичко деловање на телесни интегритет жене или њој блиске особе, али и такође непосредност напада се захтева. То произилази и на основу употребљених израза да ће се `..... употребом силе или претње да ће се непосредно напасти на живот или тело.....`. То важи и за претњу која се такође лимитирана могућност непосредног напада на поменуто добра жртве или њој блиске особе. Дакле, нијереч о билоком виду претње, већ тзв. квалификоване. Исто тако, сила или претња у функцији принуде се врше према жртви или трећој блиској особи, мора бити непосредна, а то значи најчешће истовремена (садашња) опасност по живот или тело. Зато је претпоставка да је особа (жртва) увек присутна на `лицу места`. Међутим, указује се, када је реч о претњи нападом на особу блиску жртви, да појам непосредности треба нешто шире тумачити. Наиме, није нужна присутност блиске особе на месту где је учинилац и жртва. Наводи се пример договора две особе које врше напад од којих је једна као учинилац присутна и врши претњу према жртви, а друга је физички удаљена, али је спремна на знак особе која прети да ће остварити напад на њој блиску особу.

Значајно је да појаснимо да сила потребна за извршење кривичног дела силовања треба да је таква да је у датим условима подобна да принуди другу особу на обљубу. Она може, нпр. као физичка бити и таквог интензитета да не доводи до повреде тела, а да, ипак, буде подобна да се жртва принуди на обљубу. Ова чињеница се истиче у судској пракси. Тако, `употреба силе ради извршења насилне обљубе не мора да буде увек таква да оставља физичке трагове у облику телесне повреде на телу друге особе .... већ је довољна и сила таквог интензитета, којом се и поред тога што она не оставља трагове на телу оштећене, ипак савладава њен отпор.` Наравно да при постојању одређених чињеница, био даје реч о карактеру силе, својствима нападача или жртве или другим околностима, употребљена сила може у једном моменту бити довољна, а у другом не. На

одређени интензитет и подобност силе с обзиром на личност жртве и нападача те и спољне околности у овом смислу, такођесе у судској пракси указује.

Оштећена се као млада, нежна и слабашна петнестогодишња девојчица, која је у часу извршења силовања била невина и као таква без довољног искуства, а пре свега сексуалног искуства... нашла неочекивано у ситуацији у којој оптужени са несразмерно јачом физичком снагом и развијеношћу, а на усамљеном месту атакирао на њу, услед чега је код оштећене очигледно дошло до таквог степена препасти и психичког шока, да непружање енергичног физичког отпора, мора бити протумачено као последица са таквим шоками са таквом психофизичком конституцијом оштећене, повезане инхибиције моторних функција, а све то поготово с обзиром на безизгледности сваког покушаја отпора према физички изнад просека развијеном агресивном нападачу.¹⁹ У овом случају, употребљена ила је била подобна и довољно озбиљна да доведе до обљубе.

У физичком смислу она је изостала, али напад, какав је у овим условима остварен, представљао је такву чињеницу која је била одлучујућа. Тако да овде не само да није било отпора, већ ни противљења које треба иначе да је јасно испољено. Очигледно је да је оно услед изненадног деловања нападача и афекта страха жртве изостало. Може се са тога у вези са употребом силе поставити тврдња, општег карактера. Сила потребна за извршење овог кривичног дела, може бити у било ком виду, било ког интензитета уз непоходан услов да је била подобна одређеним околностима (при постојању посебних услова) да се женска особа принуди на обљубу. То је дакле она `мера силе` која женску особу онемогућава у датим условима да се успешно брани, ма и уз пружање отпора или, пак, отпор изостаје због утицаја те силе на њену вољу.

Кривичн дело силовање се може извршити и претњом. Претња је други, блажи облик принуде. Претња је најава зла, стављање у изглед другом лицу да ће бити непосредно нападнут његов живот или тело или живот или тело њему блиског лица, да би се од ње исходovalo одређено понашање. Претња мора бити озбиљна, непосредна, могућа и неотклоњива. Садржина претње може бити у

---

¹⁹ Пресуда Апелационог суда у Нишу, Кж. 1. бр. 1508 /2010, од 08. 12. 2010. године.

закону тачно одређена. То је нпр. случај код кривичног дела силовања. Ту је претња ограничена на могућност непосредног напада на живот или тело (женске) особе или њојблиске особе. Овде се ради о квалификованој претњи јер се пасивним субјекту најављује последица смрти или телесне повреде.

У сваком случају, претња је средство утицаја на вољу жртве у одређеном правцу. Њоме се изазива утисак страха, неспокојства (узнемирености), несигурности истрепње од могућности примене зла којим се прети. Из овога следи да претњамора да буде озбиљна, објективно остварљива, извршива, неотклоњива. Озбиљност претње треба да буде схваћена са становишта жртве, а не извршиоца. Истина да се инкриминацијом силовања не захтева да она буде озбиљна, али без сумње, она то мора бити. Разматрајући да ли је претња озбиљна, треба гледати: ко је онај ко прети, ко је онај коме се прети, да ли је мушко или женско, којих је година, које је снаге и моћи, као и све друге прилике, особито прилике места и времена, величине зла којим се прети. Дакле, претња се јавља као потенцијална сила, односно психичка (морална) сила која делује да се жртва у одређеном смислу понаша.

Иако је довољно да се искључиво употреби сила или претња, што је у инкриминацији и наведено...`сила или претња`, најчешће се сила и претња у процесу принуђивања комбинују. Тиме се на жртву у истој ситуацији остварује утицај физичким и психичким деловањем. Судска пракса, такође указује на овај начин примене принуде. Тако, оптужени је оштећеној опалио шамар, а затим употребом озбиљне претње да ће напасти на живот и тело оштећене, јер је у критичком моменту рекао да има нож и наредио јој да се скине, што значи на такав начин сломио отпор код оштећене и обавио сношај против њене воље. Или случај где се наводи да је оптужени најпре, употребио физичку силу, ударио оштећеној више шамара и силом је гурао у своје возило, а затим и психичку силу, да ће је убити ако настави са давањем отпора..... у циљу да је против њене воље принуди на обљубу у чему је и успео.²⁰

---

²⁰Пресуда Окружног суда у Београду К.26 /70 од 22.5.1970. од 19.05.1970. (наведено према З. Стојановићу, оп.цит.стр. 26 -27.)

Као што можемо да закључимо сила претња су у бићу кривичног дела силовања битна, конститутивна обележја. Принуда у функцији силе или претње или обе, јесте услов за извршење обљубе. То значи да примена силе, односно претње чини и радњу извршења. Када су у функцији извршења кривичног дела силовања, ова средства принуде, да би била релевантна у кривичноправно смислу, треба да се примењују под одређеним условима. Пре свега, особито јеважно да се утврди интензитет принуде. Од тога, често зависи и одређивање границе између обљубе уз пристанак женске особе обљубе против њене воље. Дакле, то је значајно за оцену моменту уласка учиниоца у криминалну зону дела. Интензитет, односно озбиљност су неопходни атрибути силе и претње код силовања.

3.4. Противљења жртве обљуби (отпор)

У везиса принудом као битним обележјем силовања, у тесној вези је и питање противљења обљуби (отпора) жртве, коме се у теорији, особито у судској пракси придаје изузетна важност. Отпор код кривичног дела силовања је сила која делује као противакција, односно реакција на силу коју противправно примењује нападач. И овде се као и увек у сложеној сфери чињеница, поставља питање његове озбиљности, односно стварности, интензитета, трајања, сразмерности, односно несаглашавања особе на обљубу. Дакле, који икакав степен озбиљности отпора треба да је остварен да би постојало ово дело.

Примена силе претпоставља пружање отпора од стране пасивног субјекта. Ако нема отпора, нема ни овог кривичног дела. Отпор пасивног субјекта треба да буде озбиљан и трајан. Озбиљан отпор је када се њиме не симулира стид нити њиме тежи повећавању узбуђења, већ је израз чврсте, непоколебљиве одлуке да

се избегне и одбије полни однос или са њим изједначен чин са учиниоцем. Одбијање се врши несамо речима, већи физичким супростављањем. Отпор је трајан када се пружа од момента предузимања принуде до савладавања отпора пасивног субјекта. Наравно, да ли отпор постоји, да ли је озбиљан и трајан цени се према конкретним околностима: физичким могућностима пасивног субјекта, снази учиниоца, околностима извршења дела, очекиване помоћи.

Истиче се даје кривичном делу силовања својствено да се жртва опире и брани на све могуће начине, јер неће тај полни акт. Уопште узев, постојање отпора као приметне спољашње манифестације, којом се изражава воља женске особе да обљубу не жели, објективније указује на то да је извршен напад на њену полну слободу. Сем тога, испољавање противљења када у овом виду постоји, важан јечинилац и за објективније процењивање није ли реч о тзв. привидном, недовољном и нестварном опирању обљуби (*vis haud ingrate*). Најзад, активно пружање отпора као вид противљења обљуби, неретко може утицати да силовање остане у покушају, што је такође значајно.

Постојање отпора жртве силовања изричито је изражава њен став да неће, да не пристаје на обљубу. Но, изостанак физичког отпора иако је објективно могао бити испољен, али није или је испољен, али недовољног интензитета, у многим случајевима није ине може бити знак саглашавања женске особе са полним актом. Чињеница да је отпор изостао или био објективно слабије манифестован, може само упућивати на истраживање зашто га није било, односно зашто је био какав јесте у конкретним околностима. Противљење жртве силовања разуме се, може бити испољено на различите начине: почев од конклюдентних радњи, преко најпонижнијих молби да нападач одустане од принуде, односно обљубе, па до изузетно снажног физичког отпора, али поред постојања одређених форми отпора значајно је увек да он има атрибут озбиљности и стварности у датим околностима.

С друге стране, зависно од околности у којима су предузете сила или претња оне могу условити такво стање, у коме се жртва потпуно лишава не само способности, већ и могућности за отпор. Постоје ситуације, а једну од њих сам већ горе навела, када жртва није пружала отпор, нити је било противљења које

треба иначе да је јасно испољено. Један од разлога таквог понашања жртве може бити афект страха, анксиозности, илиузорност пружања отпора у датој ситуацији.Најпре то могу бити јаке трауме у виду емоционалног шока уследбруталног изненадног деловања нападача.Питање озбиљности је фактичке природе. Ставрно противљење мора бити израз чврсте воље да се избегава обљуба. С друге стране, изостанак отпора редовно није знак пристанка на обљубу, мада и то није искључено. Било која манифестација која изражава несаглашавањена обљубу (нпр. и вербално, плач, телесним покретима и слично), па и каснији поступци жртве могу указивати на чињеницу стварног па, према томе, озбиљног противљења жртве.Такође, случајеви када женска особа изражава слабији степен противљења обљуби, нпр. физичким отпором или на други начин, могу увек бити интересантни као околност, собзиром на могућност да је учинилац био у заблуди да пристанак постоји, о чему ћу касније говорити.

Дакле, и запротивљењежртве обљуби значајни су:карактер и модалитети употребљене силе или претње;лична, објективна и субјективна својства нападачаи жртве; друге спољне и објективнеоколностинезависне од жртве и учиниоца.Стога, отпор као физичка манифестација противљења обљуби свакако се различито испољава. Противљење женске особе је нужно понашање запостојање силовања. Но, отпор као физички вид противљења обљуби није једини начин и ту теорија и пракса морају бити флексибилнији. Код противљења жртве обљуби јавља се ситуација да учинилац примењује принуду баш зато што постоји противљење или се оно очекује. Тога је учинилац редовно свестан.Зато, несаглашавање са обљубом не треба увекда се,пред налетом насиља означава као физички отпор.

Став теорије и судске праксе, да противљење обљуби, пре свега постојање отпора мора бити не само озбиљно већ и стално, најчешћесе базира на доста познатој чињеници, да жена и кад жели полни акт у извесном смислу показује стид, уздржаност, а и пружа извештани тзв. уобичајени отпор. Такође се захтева да отпор буде озбиљан, сталан, у континуитету и до краја, да би могло бити речи о кривичном делу силовања. Нема сумње да уопште противљењеобљуби па и у виду отпора, подразумева постојање атрибута његове озбиљности. Отпор је реакција на силу, али и израз да друга особа не жели обљубу. У суштини, он је и сам сила, па је разумљиво што се и за отпор захтева да је озбиљан и

потребног интензитета. Ове карактеристике отпора могу бити само видови његовог испољавања у конкретним случајевима. Дакле, о сталности отпора може се говорити као о појави у конкретним условима, а не као о једноапсолутном поступку жртве.

Због свега реченог, изостанак реакције на принду није увек могућ, а нити би било умесно то тумачити као знак пристанка (добровољног) на обљубу. Пристанак на обљубу и непружање отпоранису истоветни поступци. Пристанак на обљубу као значајан моменат у динамици извршења кривичног дела силовања, искључује принуду као протиправно деловање, а тиме и постојање кривичног дела силовања. То је онај моменат, када женска особа својевољно прихвати обљубу, обустављајући противљење ако је постојало или на други начин манифестује своју вољу за обљубу.

3.5. Субјекат и објекат кривичног дела силовања

Најопштије решено, субјекат кривичног дела силовања јесте свака особа која на одређени начин и под одређеним условима учествује у извршењу овог кривичног дела. Мада, у ужем смислу субјектом (учиниоцем) кривичног дела називамо особу која је извршила силовање. Извршилац у том смислу је особа која је непосредно предузела радњу извршења (која чини покушај или довршено дело).

Дакле, када је реч о учиниоцу кривичног дела, има се увиду да он, има непосредно да оствари конститутивна, објективна и субјективна обележја овог кривичног дела. То значи да он мора својим понашањем (чињењем) материјално, кроз радњу извршења да оствари законска обележја предвиђена инкриминацијом силовања. У погледу субјективне стране овог кривичног дела учинилац мора бити умишљајни учинилац.

Начелно постављено питање, ко може бити извршилац, не може се поставити тврдња да је то искључиво мушка особа. Извршилац може бити свако. Јерограничаватикод прописивања силовања извршиоца на мушку особу, принципијелно гледано, може изгледати неприхватљиво, пошто је полна слобода човеканедељива и једнако претпоставља заштиту без обзира на пол. Изгледа да нема основа да се чини дистинкција у погледу полова учесника у полном односу и ако се указује на постојеће физиолошке и психолошке разлике међу половима које се иначе не могу занемерити. Мада оваквом ставу у заштити и једног и другог партнера у полним односима када је реч опасивномсубјекту, не би могло озбиљније да се приговори, испушта се из вида чињеница животне реалности у карактеристикама полова, у њиховом понашању у полнимодносима. У полном прохтеву зрелог мушкарца среће се увекмање или више изражена једна садистичка црта, што лежиу самој природи улоге у полном животу.

Човек је, као што је познато, у полном животу радни, активни и агресивни елемент. Он наваљује, покушава да савлада, да победи својом енергијом,упорношћу, снагом.... Напротив, улогу коју жена има у полној радњи је пасивна, трпна. Она воли да се осети побеђеном, али побеђеном пре свега лепотом и величином целокупне мушке природе, а ненасилничким и суровим тежњама човека.²¹ Док нормалног човека привлачи ка обљуби свака млада и здравија жена, дотле то нијекод нормалне жене према човеку. Дакле, значајне биолошке разлике међу половима испољавају се и у чињеници да су скоро искљученислучајеви да се мушкарац јави као жртва силовања. У теорији се сусрећемо са мишљењима, да, ако је животна стварностиндикатор појаве,питање зашто би нешто уполним односима, што јеизузетна реткост или скоро искљученост, требало у име принципијелности – једнакости заштите полова, инкриминисати. То би очитобило у раскораку са стварношћу, без обзира на чињеницу објективне могућности да иженска особа може вршити принуду према мушкој ради задовољења полних жеља, али увелико при чињеници о неизвесности извођења акта обљубе.

---

²¹А.Костић, Полни живот, Београд,1935, стр. 162.

Но, при томе се могу јавити тешкоће у пракси, када се говори о могућности саизвршилаштва, пошто у том смислу постоје различита гледишта у теорији, ко може бити субјекат, односно извршилац. Зато у теорији постоји мишљење да је оправдан став оних законодавства која из круга извршилаца искључују женску особу. Као прилог томе доприноси што се силовање у односу на полни акт, може извршити само обљубом, а то може само мушкарац.

У законодавствима једног броја земаља, где припада и наше законодавство, силовање се у односу на субјекат инкриминише тако да недвосмислено допушта могућност да учинилац може бити и женска особа. `Субјекат силовања може бити свако`. Овде се уједно одступа од традиционалног схватања да је само жена та која је `слабији пол` и да је она само у полном односу инфериорна, када је реч о агресији. Имајући дакле у виду различито прописивање силовања у законодавствима у погледу ко може бити активни субјекат тј. извршилац, те у вези са тим и супротна гледишта у тумачењима теорије и праксе, сасвим јасно, ово питање је још увек спорно у односу на женску особу. Посебно се на то указује у кривичноправној теорији `Имајући у виду физиолошке и друге особине жене, полази се од онога што је у животу најчешће, мада је наравно могуће и обратно.`

У вези са субјектом, односно извршиоцем кривичног дела, наилазимо на једно занимљиво питање. То је питање посредног извршиоца. Дакле, питање је да ли је могуће да субјекат, односно учинилац кривичног дела силовања буде особа која непосредно не остварује сва конститутивна обележја овог дела. Другим речима, да ли субјекат силовања може бити особа која ово дело врши преко другог. Питање је логично собзиром на могућност да се мушка особа може принудити да оствари објективне елементе кривичног дела силовања, тј. да уз употребу силе или претње изврши обљубу. Да ли тада принуда, услед које би та особа (мушка) деловала вршећи радњу извршења, искључује његову кажњивост или је он извршилац. Или, у случају када неко, па и женска особа, наведе неурачунљиву, односно кривично неодговорну мушку особу да изврши силовање. Дали је овде реч о посредном извршиоцу за кога не би било нужно и својство мушке особе?

Познато је да кривично дело силовања може извршити самоособа која врши акт обљубе, односно намерава да га изврши код покушаја овог дела. Кривично дело силовања иде у ред тзв. својеручних кривичних дела, а у ту групу спадају сви полни деликти (*delicta carnis*) код којих се задовољење полног нагона извршиоца испољава кроз непосредно, лично вршење полне радње. Већ из ове чињенице можемо извући одговор у погледу могућности посредног извршиоца овог кривичног дела. Јер, извршење акта обљубе као конститутивног обележја овог дела мора бити извршено непосредно, а не преко другог.

За свако кривично дело је важно да се одреди објекат пошто је он у бићу сваког кривичног дела. Истиче се да је важна тачност одређења објекта нарочито огледа у томе, што он као друштвени однос непосредно даје меру друштвене опасности напада. Уопште, објект кривичног дела (*objectu delicti*) је увек друштвено добро или интерес који се вршењем кривичног дела повређује. Схваћен у ширем смислу, као генерични појам, заштитни објект кривичног дела силовања је не само личност особе чији се телесни и полни интегритет напада, већ и друштвени интерес. Отуда ту се интереси појединца, а то је случај и када је реч о објекту заштите кривичног дела силовања, поклапају са интересима заједнице. Раније је наглашено да је објект заштите кривичног дела силовања полна слобода, односно слобода одлучивања особе у полном погледу собзиром на постојећи полни морал. То је људско добро које се као објект кривичноправно заштићује. Извршењем кривичног дела силовања полна слобода се угрожава, повређује, али истовремено и општи друштвени интерес у заштити тог добра. Разумљиво и код кривичног дела силовања треба разликовати заштитни објект од објекта радње извршења.

Употребом принуде уз непосредни напад на телесни и полни интегритет особе ради обљубе, учинилац остварује напад на ова добра као објект заштите, а истовремено напада и на сам објект на коме се радња врши. Међутим, пошто је инкриминацијом силовања предвиђено да објект напада може бити и особа блиска жртви када се у реализацији претње примењује нпр. физичка сила прематој особи, онда је граматички објект та особа, а не жртва. Дакле, на пасивној особи као објекту радње извршења остварује се забрањена кривичноправна делатност. То значи да је она и нападни објект и као носилац

личног добра (полне слободе, полне части). Према томе, пошто је овде објекат напада човек, његова лична добра, односно полни интегритет особе, говори се и о пасивном субјекту, а не искључиво као објекту.

Појам пасивног субјекта у савременим законодавствима се уопште не ограничава ни у погледу пола, тако да то може бити свака особа. Логичним закључивањем долазимо до закључка да објекат кривичног дела силовања није особа која није навршила 14 година (дете). Инкриминацијом силовања овај услов се изричито не захтева, тј. доба живота пасивног субјекта није елемент у појму овог кривичног дела. Али због постојања посебне инкриминације силовања детета то недвосмислено следи.

Тако Ј. Таховић сматра да `силovati може мушкарац жену или жена мушкарца`. Питамо се, да ли је могуће да жена силује мушкарца? Постоје углавном мишљења да мушкарац не може извршити обљубу уколико се принуђује. Али и они који заступају супротно мишљење и указују на такве могућности, које су ипак изузеци, а правило је обртно. Ако прихватимо да женска особа може принудити или приморати на обљубу мушкарца пре свега применом претње, а изузетно и употребом физичке силе, остаје у великој мери сумња у могућност извођења акта обљубе. Истина, у оваквој ситуацији постоји реална могућност покушаја, као када је пасивни субјект женска особа. Но, крајње је неизвесно у односу на начин примене принуде да би путем нпр. силе, пре свега физичке, принуђивање могло да се реализује. Тако Ј. Таховић указује на ту могућност само под `претпоставком да се има физичка способност за извршење`.²² Али, свакако је довољно, да је и отпочето са њеном применом, непосредно ради обљубе или на пример употребом хипнозе у неким случајевима. Већ овакве ситуације које се базирају на могућностима које су далеко од реалности, по себи, због природе односа, намећу потребу да се одступи од принципа у равноправности заштите пола од напада на полни интегритет.

Бивше законодавство је, за разлику садашњег законодавства, искључивало силовање према женској особи са којом учинилац живи у брачној заједници / браку, што је, свакако представљало игнорисање једног строгог личног права

---

²²Ј. Таховић, Коментар кривичног законика, Београд, 1957. године, стр. 271.

жене. Југословенско кривично законодавство предвиђало је инкриминацијом силовања, један објективно лични услов везан за субјекта овог кривичног дела: `да би мушка особабила субјекат овог дела, услов је да са пасивним субјектом. тј. женском особом не живи у брачној заједници. Правно, постојање брака између субјеката овог кривичног дела није био разлогкоји би искључиваодело, али логично , он јесте само услов за постојање брачне заједнице, која ако не постоји, искључује силовање. Према томе, овај услов јебио претпоставка за кажњивост ако су остварена друга обележја дела силоваања.

У нашем позитивном праву *de facto* (а у извесном смислу и правно), брачна и ванбрачна заједница су изједначене. Наше кривично законодавство предвиђа упогледу пасивног субјекта, да пасивни субјектможе бити и свака соба без обзира на пол, статус, однос саучиниоцем и друга лична својства. Наиме, неможе сетврдитида је женска особа при склапању брак унапред присталана будуће обљубе током његовог трајања. Испуњавање брачних дужности, па и одржавање полних односа у браку, претпоставља обострано узајамно поштовање којесе заснива на љубави. Одбијање супруге да ступи у полни однос са супругом, могло би представљати разлог за развод брака, а никако право супруга да примењује принуду, ако из било ког разлога супруга не жели обљубу.

Јер акт обљубене представља правомустановљену дужост супруге. И не само то, женској особи, дакле и супрузи као равноправном субјекту са мушкарцем, не можемо порицати равноправносту остварењу свих права која јој припадају као људском бићу. Самим тим није прихватљиво да јој се ускрати ни право на потпун полни интегритет. У супротном могло би значити остајање на позицији превазиђене логике `власништво мужа над женом. Углавном од ових и сличних аргумената полазе законодавстава земаља у којима постојање брака, односно брачне заједнице не искључује силовање. Најзад, то је схватање у складу са слободом испољавања полности човека, па се та слобода, односно вредност као специфичан друштвени однос не може анулирати ни брачном везом, живљењем у браку. тј. брак не може бити алиби за насиље`. То и без обзира на то што су ретки, али и не искључени случајеви силовања брачног друга.

Другачије гледано значило би легализовати насиље. Примера ради да је за много лакше деликте насиља, нпр. лака телесна повреда међу супружницима кривичноправни прогон допуштен.

3.6. Облици учешћа у извршењу кривичног дела силовања

Подсетимо се да, кадауизвршењу кривичногдела учествује само једно лице – извршилац, говоримо о солитарном криминалитету, тј.постоји јединствено кривично дело, насупрот томе када у извршењу кривичног дела учествују два или више лица, када постоји саучесништво и тада говоримо о колективном криминалитету.

Дакле, саучесништво²³ је облик учешћа, партиципације више лица у остварењу последице кривичног дела или је то стицај више лица у једном кривичном делу. За постојање саучесништва је потребно да се испуни како објективан услов (да сваки саучесник предузима било коју делатност, истовремено или сукцесивно,на истом или различитим местима, којом, на било који начин, у било којој мери доприноси остварењу кривичног дела, теделатности морају да воде истом резултату – проузроковању последици, тако и субјективан услов – да код саучесника постоји свест о заједничкој делатности усмереној на извршење кривичног дела. Дакле, саучесници су лица која својим делатностима,са једном или више радњи, у исто или различито време, на истим или различитим местима остварују кривично дело. Само учешће више особа подразумева вршење више радњи којима се обликује кривичноправна делатност.Наравно да би особе којеучествују у извршењу кривичног дела биле

---

²³Саучесништво је институт кривичног права факултативног карактера, осим изузетка - нужно саизвршилаштво (дивергентно и конвергентно кривично дело).

саучесници, нужна је и њихова свест о заједничкој активности и улогама у остварењу радње извршења.

Зависно од врсте,природе и карактера предузете делетности, разликује се више облика саучесништва. То су саизвршилаштво, подстрекавање и помагање.²⁴Кривични законик саизвршилаштво и саучесништво ставља под заједнички назив `аучесништво у кривичном делу, што има само законско – техничко значење из кога не треба закључити да је у питању једна јединствена форма учествовања у кривичном делу, а и очигледно је настојање законодавства да одредбе Кривичног законика које се односе на институт саучесништва учини јаснијим и доседнијим.²⁵

За кривично дело силовања особито је интересантно објаснити један облик саучесништва, а то је управо саизвршилаштво као најужи вид учешћа више особа у непосредном извршењу радње овог кривичног дела. Као најтежи облик саучесништва,саизвршилаштво постоји када више лица учествовањем у радњи извршења, са умишљајем или из нехата заједнички изврше кривично дело или остварујући заједничку одлуку другом радњом са умишљајем битно допринесу извршењу кривичног дела. Сваки од саизвршилаца се појављује као извршилац свог и заједничког кривичног дела.Међутим, с обзиром на правну природу кривичног дела силовања коју карактерише двоактност радње извршења којима се она остарује, саучесништво постаје проблем крајњеспоран,а његово решавање осетљиво собзиром на специфичност радње извршења силовања. Значај је и на плану практичне примене. Нијесвеједно да ли ће неки одучесника у овом делу добити етикету извршиоца или помагача или чак неће бити криминално обележен.

У току извршења кривичног дела силовања улоге учесника могу бити различите с обзиромна његову двоактну природу, што је карактеристика овог деликта. Ни у теорији нису гледишта јединствена. Најзначајније теорије не дају задовољавајући одговор када је у питању саизвршилаштво. Објективна

---

²⁴Помагање и подстрекивање, могу се извршити једино умишљајем, за разлику од саизвршилаштва, којијеједини облик који семоже извршити са умишљајем или са нехатом.

²⁵Д.Милојевић, `Саучесништво у кривичном делу,- Новарешења укривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени; XLIII редовногодишње саветовање удружења за кривичноправо и криминологију Србије и Црне Горе,- Златибор,септембар, 2006.`

теорија поставља минимум услова за саизвршилаштво, по њој саизвршилац ће бити и особа која међу учесницима предузме и делимично радњу извршења у ужем смислу која је садржана у бићу кривичног дела. Према субјективној теорији, одлучујућа је воља учесника, смер воље (*animus auctoris*), док теорија о деоби рада види саизвршилаштво у подељеним улогама учесника при извршењу кривичног дела, тако да по њој, свако је извршилацна бази договора о заједничкој акцији и да при то сваки учесник дело хоће као своје и као другог, што примећујемо код кривичног дела силовања то никако није могуће, пошто је тешко замислити да би поједини учесник могао штети обљубу као заједничку, као своју и као другог учесника. Док у нашој послератној теорији, Ј. Таховић је сматрао да код сложених кривичних дела (какво је и силовање у ширем смислу) постоји саизвршилаштво, ако неки извршавају једну делатност, а други другу делатности којих је састављено то кривично дело, нпр. код силовања саизвршилац је онај који употребљава силу или претњу, као и онај који врши обљубу.²⁶ Изводимо закључак да он прихвата да саизвршилац у кривичном делу силовања може бити и женска особа. Такође наглашава да је за постојање саизвршилаштва битан услов о заједничкој сарадњи у извршењу једне делатности.

Међутим, код кривичног дела силовања, обљуба као извршилачки акт, увек је самостално дело појединог учесника, а не заједничко. Она се не може вршити истовремено са другим учесником над истом особом. Извршилац је само онај који овај акт остварује. Зато одговорност учесника које је остварио претходни акт уз договор са осталим учесницима у било ком обиму уз хтење да врши обљубу, до које није дошло из било ког разлога независно од његове воље, остаје у домену покушаја. У овом случају одлучујућа је његова воља, хтење да врши обљубу, а не свест учесника о заједничком деловању. Разумљиво, онај учесник који је уз договор вршио принуђивање без намере да оствари обљубу да би други овај акт извршио, помагач је. С друге стране, код случајева тзв. групног силовања учесници који су извршили принуду или користили ситуације да је противљење женске особе отклоњено изврше и обљубу, остварују потпуну партиципацију у радњи извршења у објективном смислу. Иако су оба актарадње извршења овде

---

²⁶ Ј. Таховић, Коментар кривичног законика, Београд, 1957, стр. 271.

остварене од истог учесника, односно претходни акт само од неких уз прећутан или изричит договор да се тако ради, не можемо тврдити да је обљуба извршена заједнички.

Значи када се утврди да су два или више извршилаца учествовала у извршењу насилне обљубе над истим женским лицем, онда сваки од њих одговара само као извршилац свршеног кривичног дела силовања. Јер саизвршилаштвоне може бити такво да истовремено двојица могу полно општити са истим лицем.

Према изнетом, сматра се да је много прихватљивије и у складу са природом радње извршења силовања схватање које искључује могућност саизвршилаштва код овог кривичног дела. Јер акт обљубе се може извршити само као свој (*cum animo auctoris*), а не заједнички са другим. Ради се о самосталним извршиоцима овог дела, а не о саизвршиоцима. Правило да саизвршилац може бити особа која је и самостални извршилац није прихватљиво, због природе сексуалних деликата. Збогтога је, када је реч о саизвршилаштву, нужно имати у виду разлику између тзв. општих кривичних дела (*delicta communis*) и посебних (*delicta propria*) тј. *delicta propria manu*. Дакле обљубу као циљ и акт радње извршења није могућно заједнички извршити. Код кривичног дела силовања, извршилац обљубе самостално остварује ово кривично дело, па је и самостални извршилац а не саизвршилац.

Данас је ово схватање владајуће у нашој теорији и пракси. Концепција овог схватања је да су сви полни деликти чији је мотив задовољавање полног нагона по својој природи такви, да то задовољење може остварити искључиво свака особа за себе, а не преко друге и не заједнички, тј. да се ради, како сам већ навелао специфичним тзв. својеручним деликтима (*delicta propria manu*). То логички одговара природи тзв. *delicta carnalis* (сексуалних кривичних дела). Притоме се ставља нагласак и на субјективни моменат, а наиме да било који од извршилаца акта обљубе међу учесницима, не може дело другог (обљуба) штети као своје, али ни она особа која врши обљубу не може штети вршење овог акта у интересу другог, као туђег (*cum animo socii*) тј. оног који је вршио принуду.

У погледу осталих учесника у извршењу кривичног дела силовања у односу на акт обљубе, могуће је следеће: Ако нека особа своје учешће у радњи

кривичног деласиловања остварује тако, да поред учешћа других и сама врши принуду ради обљубе над истом особом, њено деловање, уколико до обљубе није дошло квалификује се као покушај силовања. Уколико је овај вид учешћа био усмерен, према споразуму саучесника, да се другом омогућивршење обљубе, онда је реч о помагању. Што се тиче помагања и подстрекивања, као понашања која доприносе реализацији извршења дела треба рећи да тонису само облици саучесништва, већих закон предвиђа и као посебна, самостална, кривична дела.

Подстрекивање и помагање код свих кривичних дела, па и код силовања, логично можемо закључити, да се могу извршити само умишљајно. Умишљај подстрекача мора да садржи свест о обележјима кривичног дела на које се односи навођење. Сам појам подстрекивања дат је у члану 34. Кривичног законика Републике Србије. Оно подразумева умишљајно навођење другог лица на извршење одређеног кривичног дела. Радња подстрекивања се предузима са циљем да се код другог лица изазове или учврсти одлука да предузме радњу којом ће проузроковати последицу кривичног дела. Дакле, може се говорити о подстрекивању само ако код извршиоца није постојала чврста одлука за извршење кривичног дела. Подстреквач предузима делатности којима утиче на вољу другог лица са циљем да се оно одлучи на извршење кривичног дела: чињењем, гестовима, знацима, конклюдетним радњама, значи само чињењем. Подстрекач не мора лично знати особу коју подстреква на силовање, али није нужно да подстрекивање буде усмерено на извршење силовања на одређеном особом.

Одговорност саучесника за остварено кривично дело је личне природе. То значи да саучесник одговара самостално и лично, односно његова одговорност сене изводи, не зависи од одговорности извршиоца кривичног дела, нити од одговорности осталих саучесника. Са извршилац одговара за извршено кривично дело у границама свог умишљаја или нехата, а подстреквач и помагач у границама свог умишљаја (члан 36. КЗ РС). Наш Кривични законик прихвата тзв. лимитарну (ограничену) акцесорност према којој одговорност саучесника не зависи од одговорности извршиоца, већ искључиво од тога да ли је извршено или покушано кривично дело, осим изузетка код кажњавања код неуспелог подстрекивања на извршење кривичног дела чији је покушај кажњив, а дело не

буде ни покушано(члан34.став2.КЗРС).Неуспело подстрекивање (покушај подстрекивања) је могуће и код силовања. Разумљиво, овде није дошло до остваривања кривичног дела,дело је остало недовршено. По члану 37. став 1.Кривичног законика Републике Србије, акојекривично дело остало у покушају, подстрекачи помагач ће се казнити за покушај . Случајеви нпр. кад подстрекнути одбије да изврши дело, буде спречен да предузме радњу извршења,када је код подстрекнутог већ постојала одлука да дело изврши. Могуће је да саучесници добровољно одустану од своје делатности, што разумљиво овде захтева чињење, тј. активно понашање на спречавању учиниоца да доврши силовање. Уколико и поред наговора подстрекача не дође до спречавања силовања, али оно не буде довршено из других разлога, те дело остане у покушају, ту нема добровољног одустанка подстрекача.

Код помагања, предвиђеног у члану 35. КЗ РС, захтева се да помагач мора бити свестан битних обележјаделакао и тога да пружа помоћ одређеној особи, алиније нужно да зна учиниоца. Помоћ учиниоцу кривичног дела силовања може бити физичке или психичке природе,а неретко се и комбинује. Физичкапомоћ је по правилу она која се тиче употреба силе, нпр. обарања жртве на тло, држање за руке да би се жртва лишила физичког отпора, док учинилац скида одећу. Психичка помоћ се може остварити претњом којом се остварује утицај на жртву да престане са противљењем. Битно је рећи , да помагач у извршењу силовања не жели обљубу за себе, онискључиво употребом принуде хоће да допринесе да је оствари учинилац.Није битно да лијеон стварно желео да до обљубе дође. Битно је да хоће илипристаје да учиниоцу пружи допунску помоћ да је оствари.

Помагач одговара само за оно што је хтео и пристао да помогне, што јеучинио и што доприноси радњи извршења кривичног дела силовања. Он као и подстрекач не одговара за екsces извршиоца. У погледу заблуде *error in persona* од стране помогнутог извршиоца, важи исто као и код подстрекача, а то је даје та заблуда ирелевантна за извршиоца, она је то и у односу на помагача. Међутим, за обећано помагање у извршењу силовања, (нпр. стављањем на располагање стана учиниоца) којеније резултирало, било што је учиниоц одустаоод извршења дела или до извршења није дошло из другог разлога, нема кривичне одговорности помагача, одговараће, разумљиво ако је ушао у фазу покушаја силовања. Што се

тиче добровољног одустанка од покушаја помагача, нпр. у виду ускраћивања обећане помоћи, помагач неодговара.

Уколико помагач и поред настојања да спречи обљубу, то не успе, његова одговорност остаје као да није предузео спречавање. Ако дело и при његовој акцији која није успела, остане у покушају, али услед разлога независних од њега, он ће бити одговоран.²⁷ С друге стране, добровољни одустанак извршиоца силовања од покушаја силовања не користи помагачу. Најзад, ако је само неко од саучесника (сапомагача) успео да спречи довршење силовања, то неће користити другом, јер томе није допринео. Као што се види код кривичног дела силовања, нема неких специфичности кад је речо добровољном одустанку, одн. спречавању овог дела.

3.7. Виности облик виности код кривичног дела силовања

Закључке о унутрашњем психичком животу човека можемо створити на основу његових одређених понашања. Сасвим је јасно, када је у питању извршилац кривичног дела силовања, његову субјективну страну можемо сазнати искључиво на основу његових укупних понашања у односу на жртву и жртве према њему.

Друштвени интерес је да кривична репресија погоди само оног учиниоца кривичног дела који је кривично одговоран. Објективни услов кривичне одговорности је општепознат, а то је да је остварено понашање (радња извршења) инкриминисана. С друге стране, као субјективан услов кривичне одговорности јесте повезаност учиниоца са кривичним делом у којој се одржава његов

---

²⁷Кривични законик, члан 37. став 1.

субјективан однос према делу. Дакле, да сведемо, субјективна страна кривичног дела јесте виност учиниоца без које нема кривичне одговорности ни казне. Виност је психички однос учиниоца према оствареним објективним обележјима дела. Да се тај однос учиниоца у кривичном праву изрази, користе се општепознати појмови умишљај и нехат. Њиме се истовремено и изражава степен кривичне одговорности, односно друштвене опасности учиниоца и његовог дела. Садржина тог односа разумљиво поставља се и код кривичног дела силовања. Међутим, вршењем принуде (употребом силе или претње) као конститутивног обележја кривичног дела силовања, није довољно за констатацију постојања умишљајног учиниоца дела. Треба сазнати да ли је постојала свест и воља учиниоца да врши силовање, тј. да хоће да оствари обљубу противно вољи друге особе.

Из инкриминације силовања у нашем кривичном законодавству следи, да учинилац мора имати свест²⁸ о свом деловању тј. да употребљава силу или претњу (да то стварно чини) ради обљубе, да то чини противно вољи женске особе, да је његовом вољом опредељено такво понашање у погледу крајњег циља. Дакле, свешћу учиниоца мора бити обухваћено сазнање да се особа стварно противи обљуби или такво противљење очекује. Али, такође да то противљење употребом силе или претњом нападом на живот или тело непосредно има да отклони и изврши принуђивање на обљубу. Дакле, долазимо до закључка да, будући свестан да понашањем оваквог квалитета остварује обележја кривичног дела силовања, облик виности учиниоца овог кривичног дела може бити само умишљај. Свест учиниоца мора се односити пре свега на битна, али и сва обележја дела предвиђена инкриминацијом силовања. Волунтаристички елеменат код кривичног дела силовања је хтење и предузимање радње извршења (психички однос учиниоца према радњи извршења) да се исходује обљуба и све што она имплицира као проузроковање у виду последице. Нехат као облик виности могућ је у погледу само једног облика квалификованог кривичног дела силовања. То је случај када је при извршењу (покушаног или довршеног) силовања дошло до

---

²⁸ Нормално стање када човек зна потпуно за себе, за лица око себе, за место као и за свој однос свему што око њега постоји, тј. када се субјекат орјентисе у погледу времена, места и стања прилика-алопсихичко орјентисање, тако и у погледу самог себе-аутопсихичко орјентисање, З. Ђирић, Основи судске психијатрије, Ниш, 2004. стр.

наношења тешке телесне повреде или је проузрокована смрт жртве, као последица коју учинилац није желео, није хтео, али је постојала могућност његове свести о њиховом наступању.

Већ смо напоменули да се кривично дело силовање може извршити искључиво умишљајем, који мора обухватити сва његова битна обележја. Зато се захтева да учинилац има свест да обљубу врши против воље женске особе. Међутим, може постојати стварна заблуда учиниоца, што је веома значајно питање за кривичну одговорност учиниоца. Дакле, учинилац може имати погрешну представу да пристанак на обљубу постоји и да је противљење женске особе било нестварно, привидно. Јер, константовано је већ да пристанак не мора изричито бити дат. Он се дакле, може очекивати и у околностима при постојању тзв. тобожњег отпора. Није редак случај да у пракси оптужени тврде да је такво противљење обљуби схваћено као привидно и уобичајено код жена, па да је обљуба у ствари била уз пристанак женске особе у конкретном случају. Јер, понекад целокупно понашање жене, не само вербално, већ и телесни покрети, могу навести учиниоца да у погледу постојања пристанка на обљубу погрешно. Извесна понашања жртве могу заиста оставити утисак саглашавања и тада учинилац може бити уверен да његово дело није забрањено. Дакле, ту се може радити о стварној заблуди, односно о погрешној представи о постојању пристанка на обљубу, која би, када би заиста постојала, искључивала кривично дело силовање.

При томе је ирелевантно да ли је учинилац био дужан, односно да има правилну представу да стварно примењује принуду ради обљубе и да је она узрок обљубе, а не пристанак жртве крај њеног нестварног противљења. И тада неће постојати кривична одговорност учиниоца, будући да је био у заблуди услед нехата. То значи, иако је учинилац `према околностима и према својим личним својствима био дужан и могао бити свестан` да врши принуђивање на обљубу, он неће бити кривично одговоран за силовање, иако се налазио у отклоњивој стварној заблуди. Сила и претња (њихов карактер и озбиљност) у контексту општих услова примене, треба да одреде и свест учиниоца у погледу постојања или непостојања на обљубу. Тако, позната је околност да некада, при извршењу кривичног дела силовања, женска особа недовољно изражава

противљење принуди учиниоца, што видимо, може бити значајно да ли ће постојати или не кривична одговорност учиниоца за силовање.

С друге стране, изостанак реакције на принуду као што сам већ напоменула, није увек могуће, а нити би било умесно тумачити, као знак пристанка (добровољног) на обљубу. Непружање отпора, ако уз то није јасно узражена и воља да се обљуба хоће, није по себи релевантан знак да пристанак постоји. Али исто тако није умесно тврдити да пристанак постоји само онда када је изричито дат. Међутим, може се начелно поставити питање, да ли је оправдано искључивати одговорност учиниоца за његово нехатно поступање према одређеном држању жртве, од које није имао изричит пристанак на обљубу, да ли је учинилац с обзиром на своја лична својства могао и био дужан да зна, да женска особа стварно не пристаје на обљубу. Није ли нехатно поступање учиниоца према реаговању жртве, дакле његово необазриво држање према њеним оваквим и оноликим противљењима обљуби, каква су постојала у конкретном случају и датим условима, (нпр. страх због могућности угрожавања живота у случају интензивнијег противљења обљуби и сл.) довољан разлог да се ради потпуније заштите полне слободе женске особе, конституише кривична одговорност и за заблуде услед нехата. Иако је силовање деликт уз чију је субјективну страну иманентно умишљајно деловање, није искључено да овакве ситуације могу једнако имати последицу по живот иако је учинилац био у заблуди услед нехата.

3.8. Последица дела

Учишилац кривичног дела силовања целокупним својим држањем током радње извршења не ствара само друштвено опасно стање, већ остварује и последицу (радња и полседица чине целину) – то је дело човека. Радња извршења кривичног дела силовања чини принуда на обљубу и обљуба као акти који су релативно самостални али који су међусобно тако повезани да и логички опредељују само један циљ који резултира у обљубу. Тако принуда према обљуби, јавља се у односу узрока према последици. Према радњи извршења кривичног дела силовања, последица се јавља као чулно остелјив акт- обљуба. То је код силовања она друга последична радња, због које се предузима она `прва`. Последица кривичног дела силовања посматрана кроз радњу извршења, у резултирању физичке приметне делатности-вршењем обљубе, само је нужна претпоставка за повреду полног интегритета пасивног субјекта. Појам последице силовања морамо посматрати у ширем смислу, јер посматана у ужем смислу она је догађај, физичка радња, чињење на пасивном субјекту овог кривичног дела. У ширем смислу, последица силовања је значајна последица која се збива у психичком бићу, у психичкој сфери живота жртве. Силовање је насилни акт у најширем смислу речи и значи наношење зла grubим поступком који се доживљава као патња – физичка, психичка или најчешће обе истовремено.

Обљубом иза које стоји принуда, неретко веома сурова и понижавајућа, остварује се повреда достојанства личности женске особе , самим тим што је нападнут и полни интегритет. Ове околности нас упућују на то да не можемо последицу силовања ограничавати на физичко спајање мушког полног органа са женским полным органом. Извршена обљуба

резултира повреду сфере психичког живота у погледу полног интегритета. Сама та повреда имплицира ремећење спокојства особе, повреду њене полне части уз присуство осећања понижења, увреде њеног достојанства односно повреде полног морала, а није искључено да и понижења која учинилац врши над жртвом, такође могу на све ово деловати. Обљуба дакле, узрокује одређене последице(као трагове) у сфери душевног живота особе који имају негативно дејство не само на њен интимни, већ и социјални значај. Осећање стида и срамоте, неретко особа и скрива догађај, а ако вест о силовању ипак и допре до органа гоњења, она мора да подноси и извесну друштвену стигматизацију средине као прекор, као срамоту иако је недужна. Може доћи до случајева самоубиства када је реч о женским особама са наглашеним емоцијама. Такав поступак жртве може бити последица осећања сопствене кривице, односно депресивне реакције на догађај или негативног става према њој најближе околине или родбине, који може бити изражен одсуством поштовања њене личности и губитком `доброг гласа.` Јер силовање је срамотна истина у чије се лице не жели нико загледати.

Жртва силовања није више она особа која је била пре, она је `обележена` `жигосана` можда за цео живот. На њу се гледа попреко. Она нема више ону ранију вредност свога тела ни своје личности. Она може да буде напуштена од вог мужа, вереника, тј. може трпети и због страха за опстанак брака. Сем тога сам догађај зависно од својства личности жртве може оставити у неким случајевима веома озбиљне последице на ментално здравље жртве. Ово је свакако реалност када је у питању млада и неискусна женска особа, чија се психа, када је реч о полни односима још развија. Постоји могућност да таква особа изгуби способност за здрав полни однос заснован на љубави и упути се у промискуитет или проституцију.

Свакако, овде треба споменути и узгредне последице, које такође могу деловати и имати даље непријатности за жртву. Већ и сама могућност претње оптуженог због пријављивања догађаја, која се често користи и након извршења дела, па до више пута поновљене приче о догађају пред органима гоњења и судом, који увек и више пута инсистира на појединостима, па и оним најнепријатнијим по жртву, такође, има негативне ефекте. Није редак

случај да се и кроз извиђање органа кривичног поступка испољава и неповерење према казивању жртве у интересу објективности чињеница и када то није нужно. То такође доприноси траумирању жртве у ионако непријатној ситуацији као принудног учесника у поступку. Последица кривичног дела силовања, према томе, као перцепсија обљубе пре свега је повреда полног интегритета кроз могућност нарушавања психичког здравља особе. Та повреда није само апстрактна, већ често реалност. Могло би се рећи да се та повреда извршењем силовања јавља као вид уништења личног добра, пре него његово оштећење (јер се не може рестаурирати).

Најзад, последица се не исцрпљује у душевним патњама услед самог акта обљубе. Она се испољава као патња због физичких болова и евентуалних повреда које резултирају из акта принуде, било да су физички видљиве или не. И последица проузрокована вршењем тежег облика кривичног дела – наношењем тешке телесне повреде интензивира психичке патње жртве. Но, овде је реч о последици као квалификованој околности код тежег облика кривичног дела силовања.

4. Силовање и кривично дело обљуба са дететом

Обљуба са дететом представља кривично дело које је прописано у члану 180. Кривичног законика Републике Србије као дело које се састоји у вршењу обљубе или са њом изједначеног чина са дететом. За постојање дела битно је да се ова радња предузима према детету - лицу које је у време извршења дела млађе од 14 година. Извршилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај. Објект заштите је полна слобода детета. Значајна разлика у односу на силовање јесте управо животна доба пасивног субјекта, а управо јесте битно обележје овог кривичног дела

Радња извршења је предузимање обљубе или са њом изједначеног чина као делатности којима се задовољава полни нагон, а које су управљене према телу другог лица – детета. Основни облик овог кривичног дела подразумева бљубу са дететом без употребе силе или претње, што ће рећи да се ту ради о извесном пристанку на обљубу, али разумљиво да тај пристанак није правно релевантан с обзиром на узраст и психички развој особе која није навршила 14 година. Међутим, може се радити о обљуби са дететом уз примену принуде, тј. употребом силе или претње, што свакако представља квалификовани вид овог кривичног дела.

Дело има два тежа облика, која су предвиђена у члану 180. став 2 и 3. Кривичног законика. Први тежи облик је у случајевима када је услед предузете радње извршења

- наступила тешка телесна повреда детета,
- ако је дело извршено од више лица и
- ако је дело имало за последицу трудноћу детета.

Други тежи облик постоји ако је услед предузете радње извршења наступила смрт детета.

Но, закон је изричито предвидео у ставу 4. поменутог члана, да се учинилац неће казнити за кривично дело силовања, ако између њега и детета не постоји значајнија разлика у њиховој душевној и телесној зрелости. Такође, могуће је обљуба са дететом када је дете немоћно, а с обзиром на узраст и психички развој детета, стање немоћи се мора утврђивати у сваком конкретном случају, јер се не може фиксирати за одређени узраст испод границе до 14 година.

Интересантно је свакако споменути, да док се код кривичног дела силовања питање стварне заблуде може јавити у погледу пристанка жртве на обљубу, код овог кривичног дела често се заблуда односи искључиво на године живота пасивног субјекта. Реално, та могућност заблуде је реално већа и ако је дете ближе старосној граници од 14 година. Разлог томе може бити, како се то наводи у литератури `због превремене полне зрелости`. Дакле,

ова чињеница у односу на субјективну страну овог кривичног дела, представља много деликатније и свакако осетљивије питање у односу на могућност стварне заблуде код силовања.

5. Силовање и обљуба над немоћним лицем

У члану 179. КЗ РС, дефинисано је кривично дело обљуба над немоћним лицем, које чини лице које над другим изврши обљубу или са њом изједначени чин искористивши душевно обољење, заостали душевни развој, другу душевну поремећеност, немоћ или какво друго стање тог лица услед кога оно није способно за отпор. Објект заштите је полна слобода немоћног лица. Извршилац дела може бити свако лице а у погледу кривице потребан је умишљај. Дакле, учинилац мора бити свестан ових стања беспомоћности на страни пасивног субјекта, тј. да искоришћава ова стања.

Радња извршења је обљуба или са њом изједначени чин. Ово су иначе дозвољене делатности када су предузете на основу слободно донете одлуке у погледу задовољења полног нагона. Али, овде се ради о лицима која због стања психичке или физичке немоћи, беспомоћи не могу да се одупру радњи другог лица и да пруже отпор акту обљубе или са њом изједначеног чина. Најпре треба рећи, да се према пасивном субјекту не примењује принуда (сила или претња) што је најважније обележје код силовања. Обљуба се код овог кривичног дела врши искоришћавањем одређеног стања немоћи пасивног субјекта у коме се оно налази. Управо то даје криминални карактер понашања учиниоца овог кривичног дела.

Код кривичног дела обљубе са немоћним лицем специфично је питање заблуде учиниоца овог кривичног дела у погледу постојања одређених стања немоћи. Нарочито је то могуће код стања заосталог душевног развоја ако

учиниоцу није била позната та чињеница, а она се није могла лако уочити, посебно имајући у виду понашање немоћне особе или с обзиром на околности случаја. Такође могуће је и да сам учинилац буде у одређеном степену душевне ретардираности. Јер неотклоњива стварна заблуда и овде искључује постојање кривичног дела.

Када говоримо о психичкој неспособности за противљење обљуби, требамо рећи да жртва није у стању да схвати значај полног акта, односно није у могућности да управља својим поступцима услед тога. Но, до обљубе не долази уз пристанак жртве, а када она и постоји, она нема значај пристанка, услед психичке дефектности. Свакако требамо поменути неке ситуације као пример за случајеве привремене душевне поремећености, где постаје спорно да ли је реч о овом кривичном делу или о силовању. Догађа се да учинилац, нпр. женској особи даје алкохол, односно наговара је на конзумацију, имајући при томе намеру да са њом лакше изврши обљубу. Поставља се питање да ли је овде реч о томе да је женска особа својевољно себе ставила у стање привремене душевне поремећености или је обманом противно њеној вољи у такво стање довео учинилац. Чини се да овде, ипак постоји пристанак на узимање омамљујућег средства, да је таква особа могла бити свесна да будући под дејством алкохола над њом може бити извршена обљуба, да је довољно одговорна да себе заштити. Јер као што знамо није релевантно за силовање то што се учинилац послужио лукавством да без принуде изврши обљубу. Дакле, ако је својевољно женска особа узимала алкохол, она је пристала да себе стави у такво стање, иако није ни прећутно пристала у том стању на обљубу. Узима се, да се у таквим случајевима ради о обљуби над немоћном особом.

Када се ради о физичкој немоћи, околности које искључују могућност физичког отпора су најчешће постојање разних органских обољења, инвалидности, старости, повреде, па и физички замор, тј. Исцрпљеност али и друге околности. Пошто се према инкриминацији обљубе над немоћним лицем, са стањима немоћи која су назначена, изједначава и `какво друго стање те особе услед којег она није способна за отпор`, понекад у пракси може бити спорно да ли је реч о овом кривичном делу или о кривичном делу

силовања ако је отпор жртве изостао. Решење се даје у погледу да ли се ради о лицу које је с обзиром на своје психичке и физичке особине код сузбијања намере извршиоца да обави обљубу са њом, способно да пружи отпор нападачу, те чињеница да такав отпор из било којих разлога није био пружен, када се ради о делу силовања. Ово зато што се као немоћно лице сматра такво лице које уопште није способно да пружи отпор.²⁹

Иако постоји значајна разлика између кривичног дела обљубе над немоћним лицем и дела силовања, ипак је могуће успоставити аналогију међу њима. Она се огледа што се и једно и друго дело врше према лицу које није способно да да пристанак на обљубу, тј. није у мгућности да слободно одлучи о давању пристанка на вршење обљубе.

---

²⁹ Пресуда Врховног суда Србије- Кж 1674/79 од 13.02.1970, Зборник судске праксе ВСС бр.1/1971.

II ГЛАВА

1. УПОРЕДНО ПРАВНИ ПРЕГЛЕД КРИВИЧНОГ ДЕЛА СИЛОВАЊА

Како је људско друштво пролазило кроз различите фазе класног развоја, вредности, пре свега интегритет личности, па и сфера полне слободе човека, нису биле једнако заштићене. Посебно ово важи за робовласнички друштвени систем, али и за ранији, средњи, а у великој мери и за каснији период феудалног поретка. Може се рећи, да је тек буржоаско друштво створило услове за извесну једнакост те заштите. Силовање је кривично дело које је у највећој мери, као нпр. убиство, заједничко различитим друштвено-правним системима. Реакције друштва против учинилаца кривичних дела током његовог развоја пролазила је кроз више фаза.

Најранија је тзв. фаза `приватне реакције`, када је појединац или колектив реаговао на преступ учиниоца (период у коме се заправо не може ни говорити о кривичноправној репресији у данашњем смислу). Следећа фаза је тзв. `јавна реакција` када држава након формирања првих државних заједница успоставља класне интересе и њихову заштиту као део јавноправног поретка.

У римском праву, класична дела за која је била установљена (прописана) јавна казна звала су се `criminal publica`. А постојала су и `delicta privata`, за која је била предвиђена приватна казна и досуђивана у корист повређеног. У време републике у Риму, углавном су била бројна `crimina publica`. Најстарији римски писани правни споменик, Закон од 12 таблица, не спомиње силовање. Међутим у најстаријем закону на свету, Хамурабијевом

закону постоји пропис о силовању³⁰. Коран, односно света књига Мухамедова, као основни и најстарији извор шеријатског права поред бројних одредба верског, моралног и правног карактера, не кажњава за силовање.

Међутим, силовање се помиње у Библији, у Мојсијевом петокњижју, које обухвата Стари завет. У низу моралноправних норми, заповеди, упуштава укључујући и Мојсијеве законе, у Библији је исказана једна општа тенденција да се `одрази чврстина друштвене заједнице у којој сви чланови имају иста права и у којој појединац на основу тих права мора бити обезбеђен .... појединац мора да обуздава своје жеље и нагоне. `Познато је, да и Десет Божјих заповести, забрањују прелјубу, за коју је предвиђено погубљење и мушкарца и жене. Иста казна је предвиђена и за хомосексуални однос `ко би мушкарца обележио као жену`. За ванбрачни сношај, девојци је такође следовала смртна казна. Но, ако је девојка силована (дакле само девојка) кажњаван је силеција смрћу.

У каснијем периоду, слабљењем феудалног система и са победом краљевства, реакција против криминалитета није више била приватна, већ јавноправна. То је већ био период 18. века. Као што је познато карактеристике средњовековног феудалног кривичног права била је уопште у свирепости кажњавања (мучење, сакаћење, спаљивање), па и када је оно стекло јавноправни карактер. Казне су биле различите, с обзиром на сталешку припадност, што је такође једна од значајних карактеристика тог периода. Свакако треба поменути најзначајнији акт средњовековне феудалне Немачке, Закон цара Карла V, познат још и као *Constitutio Criminalis Carolina* (1532.године).

---

³⁰Он у параграфу 130 гласи ` Ако неки човек над туђом женом , која још није познала човека и још живи у очевој кући изврши насиље и код ње спава и при томе буде ухваћен, тај човек да се убије, а жена је слободна. Извршилац је `човек над туђом женом` под условом да је извршено насиље док још живи у родитељском дому. Такође овде се упућује да се ради о млађим женским особама., односно деци, те је кривичноправна заштита ограничена само на малолетне женске особе које још нису закључиле брак,пошто се догађало да се бракови закључују и са децом и међу децом. Иначе,сматра се да је овде реч о кривичном делу против слободе човека.

Данас, без инкриминације силовања, савремено кривично право појединих земаља није могуће замислити. То је последица чињенице да у великој мери постоји друштвени интерес да се заштите вредности човека које се нападају вршењем кривичног дела силовања. Од тог `зла` које силовање за собом носи, како у прошлости, тако и данас, штите се непролазна општељудска вредност у свим законодавствима у свету.³¹ Постоје кривична дела која можемо наћи у свим друштвима и у свим кривичним системима, па их је правилно назвати класичним кривичним делима, јер се у свим друштвима јављају захтеви за њиховом заштитом, као пример се може навести убиство, телесне повреде, силовање.³² Морамо закључити да није реч о традицији, о конвенцији, него о друштвеној неопходности сваког организованог друштва да спречава насиље као могући пут који води задовољењу једног од најснажнијих човекових нагона. Зато, основну претпоставку, што се силовање састоји у чину вршења насиља ради задовољења полног нагона, као један `општи минимум` у прописивању овог кривичног дела садрже сва законодавства.

У савременим законодавствима, у погледу прописивања силовања, постоје различите солуције. Разлике се јављају у односу на криминалну зону, односно радњу извршења, у односу на пасивни или активни субјект, његова својства и сл. Па и у погледу начина примене принуде. Разлике се јављају не само у прописивању основног, већ и квалификованог облика. Треба истаћи важност сагледавања солуције за инкриминацију силовања, која се управо огледа у томе да се у могућој мери свестраније (па и критички) учини осврт и на ону у нашем праву. Јер, може се рећи, да ниједно решење није у тој мери успешно да се не би могло тражити и боље. У томе управо јесте и смисао сваког научног истраживања. Исто тако кроз поједина решења у страном праву, остварујемо увид колико је дато простора

---

³¹У закону вавилонског цара Хамурабија, најстаријем кодексу који садржи норме кривичног права (1800- 2000 год.пре н. е) прописана је инкриминација силовања (уп: С. Јасић, Закони старог и средњег века, Београд, 1968.)

³²М.Милутиновић, Криминологија са основима криминалне политике и пенологије, Београд, 1976. године, стр. 146.

теорији да тумачи и објашњава одређене проблеме, колико судској пракси, па и колико је дат простор правно догматској креацији.

2. СИЛОВАЊЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ ФРАНЦУСКЕ

Француски Code Penal са почетка 19. века (1810) је данас, колико нам је познато најстарији савремени кривични законик са бројним изменама и допунама. У систему овог кривичног кодекса³³, кривично дело силовања је у групи кривичних дела против личности, а у одељку 4, који има назив `Злочини против морала`. У судској пракси и теорији указује се на то да се злочин силовања састоји у сексуалном односу са женом против њене воље, било да несагласност произилази из физичког насиља - силовања или било ког другог начина присиле или изненађења.

Одредба о силовању гласи : `Ко изврши злочин силовања казниће се затвором ( строгим ) од десет до двадесет година`. Уколико је злочин почињен на особи (детету) испод пуних петнаест година, учинилац ће добити максималну казну. Онај ко буде починио морални преступ, био да је извршен или покушан, са насиљем, на особама једног или другог пола, кажњава се затвором од пет до десет година. Уколико је злочин почињен на детету испод петнаест година, учинилац ће издржати временску казну затвора од десет до двадесет година.`

Као што видимо, у првом ставу инкриминација силовања је најкраћа и најопштије правнодогматски постављена која постоји у савременом законодавству. Француски законодавац је узео да је силовање толико познат злочин као и начин његовог извршења, да је било сувишно уношење и посебних елемената који чине радњу извршења. Даље, према објашњењу ,

---

³³Кривични законик Француске 1992, Code Penale, Dalloz, Paris, 2000.

силовање се дефинише као нормални сексуални чин извршен насиљем над неком женом. Злочин силовања је искључиво мушки чин. Предумишљај није услов за извршење злочина силовања. Према француском праву, покушај се кажњава истом казном као извршен злочин. Али у пракси, када је нека жена била жртва покушаја силовања, гоњење се врши према `мотиву свесних удараца и повреда` које се кажњавају (као телесне повреде).

Силовање, дакле, према овом Кривичном законнику може да буде а) физичко (докази релативно лаки) или б) морално (докази деликатнији) насиље. Терет доказивања код моралног силовања извршен над жртвом се пребацује на оптуженог. Оптужени сада треба да докаже да није било, са његове стране моралног силовања, а не да жртва доказује постојање силовања.

3. СИЛОВАЊЕ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ ЕНГЛЕСКЕ

Кривичноправно регулисање кажњивих радњи против морала било је у већој мери регулисано Законом о полним деликтима из 1956. године (Sexual Offences Act). Криминална карактеристика полних деликта састоји се у насилном или неморалном односу према праву жене на полну слободу. Међу полним деликтима силовање (гар) се сматра најтежим и спада тешка кривична дела за која је забрањена је максимална временска казна – доживотни затвор. Радња извршења силовања законом није одређена, а процењује се према општем праву.

Дело обухвата сваки ванбрачни полни сношај против воље жене (без обзира на карактер полног акта) било да се врши уз примену принуде или довођењем у заблуду (лукавством). Са силом се изједначава и стварање илузије код жена као да је учинилац њен супруг. Дело може бити извршено

према супрузи ако је добила судску одлуку о одвојеном животу без обзира на то што брак и даље постоји. Посебни привилеговани случајеви силовања су када је сагласност жене, а не њено просто прекоравање, постигнута претњом или преваром или када је њена воља била ослабљена употребом медикамента или када се ради о злоупотреби малоумности жртве. Позитивно законодавство Енглеске не познаје општи минимум и максимум казне затвора тако да она има карактер неодређености у том смислу.

У Енглеској, као што видимо, је предвиђена могућност доживотног затвора за најтеже видове силовања.

4. СИЛОВАЊЕ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ ИТАЛИЈЕ

Силовање у Кривичном законнику Италије предвиђено је у групи кривичних дела против јавног морала и других обичаја, као деликт против полне слободе у члану 519. `Ко, силом или претњом, принуди неког на телесно општење, казниће се затвором од три до десет година`.

Оно што се одмах уочава то је, да овај Кривични законик не опредељује субјекат (било активни или пасивни) у погледу пола, затим сам полни акт није прецизно одређен : `телесно општење`. Такође, ни сила ни претња које су у функцији средстава за извршење полног општења нису у погледу усмерености, односно напада на одређено добро опредељени. Примећујемо да су основни елементи ове правне норме врло широко постављени, што свакако оставља значајан простор за тумачење појмова који обележавају силовање. Занимљиво је споменути да Италијански Кривични законик (члан. 544.) предвиђа да склапање брака искључује, тј. поништава силовање.

5. СИЛОВАЊЕ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ ШВАЈЦАРСКЕ

У овом Кривичном закону (2000. године) кривично дело силовање се налази у глави V (Кривична дела против морала) под ужим називом `Повреда сексуалне слободе и части`: `Ко силом или озбиљном претњом принуди лице на обљубу, казниће се строгим затвором. Строги затвор је иначе најтежа казна лишења слободе и изриче се само за кривична дела која се сматрају злочинима и `Ко изврши обљубу над лицем које, које је, да би извршио обљубу, довео у бесвесно стање или немоћно стање, или је онеспособио за одбрану, казниће се строгим затвором најмање три године.`

Као што видимо, у погледу принуде, захтева се да принуда буде озбиљна, што значи да није ограничена у погледу наношења злс којим се прети у одређеном правцу.

6. СИЛОВАЊЕ У КРИВИЧНОМ ПРАВУ ШВЕДСКЕ

Кривични законик Шведске³⁴, у глави VI , (Кривична дела против морала) у члану 1. инкриминација силовања има ову редакцију:

---

³⁴Swedish Criminal code, 1999,

Ако мушкарац силом или претњом непосредне опасности примењеном према женској особи принуди ову на обљубу, казнит ће се за силовање затвором од 2 до 10 година. Са силом се изједначује и стављање женске особе у бесвесно стање или друго слично стање. Запрећена казна је затвор као временски и доживотни. Временски је до 10 година.

Уочава се да силовање није ограничено на ванбрачну обљубу, па пасивно субјекат може бити и брачни друг учиниоца. принуђивање на обљубу формулисано је слично нашем праву али није назначено да ће се напасти на `живот или тело` особе.

III ГЛАВА

КРАТАК ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ КРИВИЧНОГ ДЕЛА СИЛОВАЊА КРОЗ ПРАВНЕ АКТЕ СРБИЈЕ

1. СРЕДЊИ ВЕК

Душанов законик је најзначајније самостално правно дело средњовековне српске државе.³⁵ Већина правних историчара и правних писаца који су се бавили изучавањем законодавства средњовековне српске државе и посебно Душановог законика, сматрају да је силовање предвиђено у члану 53. Овај пропис има назив : `О осилу владике`. Његов текст гласи : `И који властелин узме владику под силе да му се обе руке одсеку и нос уреже. Ако ли сребар узме по силе владику, да се обеси, а ако ли своју другу узме по силе, да му се обе руке одсеку и нос ореже.` Познато је да је феудална Србија била `под утицајем верског схватања истока и налазила се у црквено-правној зависности од Цариграда, те је византијско право путем превода и прераде византијских законских зборника све више продирало у земљу.

При изради Душановог законика унета је одредба у члану 53. који кажњава још јачим византијским казнама свако силовање, правећи разлику само са сталешког гледишта. Не само одсецањем носа, него још и дубитком обе руке, кажњава се силовање *inter pares*. Насиље себра над властеоском женом кажњава се најсрамотнијом византијском казном - вешањем. У том члану нема ни речи

---

³⁵Оригиналан текст Душановог законика није сачуван. Он постоји у бројним верзијама рукописа-преписа из раних периода 20 (А. Соловјев, Законик цара Стефана Душана, 1349. и 1354. године, Београд, 1980, стр.38).

о српским новчаним глобама. Читав је систем казни византијски. Пооштрење казне за силовање у Душановом законнику се приписује утицају западних правних система који су много строжији у том погледу и често праве сталешке разлике било да је у питању учинилац или жртва. У одредбама Душановог законика, доследно се спроводи разлика између властеоског и себарског сталежа. Према томе, на правни положај субјекта, односно објекта кривичног дела знатно су утицале сталешке разлике при чему је, сасвим јасно, заштита припадника вишег сталежа очито наглашена. Но, то је општа карактеристика средњовековног права.

У нашој кривичноправној литератури постоји категоричко мишљење да се пропис члана 53. Душановог законика односи на кривично дело отмице. Пре свега јер у члану 53. нема ближег одређења да се ради о полном акту обљубе, односно о блуду, већ се искључиво говори о сили, `узимање силом.` Овај став се заснива и на томе што се у законнику, члан 192. као и у другим писаним споменицима, иловање назива `разбојем`. Собзиром на изнете разлоге, који иду у прилог једном или другом мишљењу, тешко је на основу досадашњих проучавања Душановог законика, у односу на ово питање поставити тврдњу да се пропис у члану 53. односи на силовање, које се најчешће узима да то и јесте.

2. ДЕВЕТНАЕСТИ ВЕК

Ако се подсетимо да су југословенски народи све до двадесетих година прошлог века живели разједињено било независно или у туђинским државни творевинама, онда је разумљиво да у њиховим правним споменицима, па и у оним који се односе на кривично право, налазимо стицање елемената страног, а много мање аутономног права. У Србији је у току устанка 1804. године најпре донет Кривични закон Проте Матије

Ненадовића, а већ 1807.године јавља се Карађорђево Криминално законик у коме су кривична дела претежно војне природе. Године 1860. доноси се Криминални (казнителни) законик са Књажевно Србију, који је уз више измена и допуна ажио све до доношења Кривичног законика Југославије 1929. године. У Србији је започета реформа Казненог законика почетком 20 века, па је израђен Пројекат са мотивима и објављен 1910. Овај пројекат представља значајно и оригинално дело уз коришћење дотадашњих достигнућа науке и кривичног права, која је крајем прошлог века и почетком овог, нагло почела да се развија. Но, и овај пројекат није постао законом.

Као што је познато, до 1860.године у Србији није постојао кривични законик, мада је Србија имала значајну самосталност у погледу уређења важних унутрашњих односа, па и у доношењу закона. Сасвим логично је да се питамо како се судило за кривична дела до доношења Криминалног законика од 1860. године. Зато је веома битно напоменути и какво је било стање које је претходило поменутој години, што је значајно и када је реш о кривичном делу силовања. Већ од 1804. Године у време Првог српског устанка, на скупштини валумевске нахије, донет је Кривични закон који је важио за ту нахију. Саставио га је прота Матеја Ненадовић према Крчмији (старо средњовековно црквено право) у `14 или 15 пунктова` (тачака). Силовање није било предвиђено, већ само отмица (`ко отме девојку силом`), учинилац је кажњаван батином- штапом. Установљени су и органи који су судили, у прво време били су то виђени и поштени људи које је народ бирао, а касније је судску власт вршио Совјет, који је образован 1805.године.

Значајнији од овог закона је свакако по својој садржини Карађорђево законик од 1807. године који одржава актуелност друштвених односа Србије, односно времена у коме је настао. Одредбе о силовању нема, али такође отмицу девојака предвиђа, тј. кажњава и забрањује (параграф 27). Међутим, иако није у овим законима постојало силовање, то не значи да се ово дело није појављивало и да није кажњавано. Извесно је да се силовање по обичајном праву кажњавало. У Карађорђевој Протоколу налазимо заведене две одлуке у вези са кривичним делом силовања. Обе се односе на тежи облик силовања малолетне девојке. Казна за такво дело била је затвор или

чак и мртва шиба на јавном месту. Пошто се поступак водио по приватној тужби, у току поступка могуће је било помирење оптуженог и тужиоца, у ком случају је суд, по свом нахођењу, ублажавао казну.³⁶

После тридесетих година донет је и већи број наредби, уредби, решења и закона из кривичног, материјалног и процесног права. Али, и даље је материјално кривично право било обичајно. У то време `силовање пунолетних лица женског пола представља праву реткост у судским актима. Оно се гони по званичној дужности, а уколико суд решава по приватној тужби, настоји увек да се странке помире, изузев и то ретко, уз мање новчане накнаде за нанету увреду особи која је силована, одн. њеној породици . Но, `колико год су судови били незаинтересовани` за кажњавање силовања када су у питању пунолетне особе, утолико су `немилосрдно гонили` и кажњавали силовање малолетника, нарочито деце испод 10 година. Сматрало се да је смртна казна једина права одмазда за овако тежак грех и кривицу.

У Кривичном законнику Србије од 1860. год. пропис о силовању увршћен је у главу `О злочинствима и преступлењима против личне слободе` (глава 20). Дакле у оквиру групе кривичних дела против моралности (О злочинствима и преступлењима против благонаравија – глава 20). У параграфу 191. инкриминисана су три основна и квалификовани облик силовања. У ставу 1. тачка 1. превиђено је прво силовање : `Ко какво лице мушког или женског пола силом или претњом принуди на блуд са њим или другим лицем`. Према овом пропису учинилац може бити само лице мушког пола, а пасивно лице може бити и женског пола, пошто се израз блуд овде има тумачити као обљуба.³⁷

---

³⁶У случају који је у Крађорђевој протоколу забележен са даном 8.јуна 1812.године, поводом случаја силовања, писући Крагујевачком магистрату, каже се : `Мене су јавили да су се они помирили : исти момак окумио детињег оца. Зато осуђено ми је , да му ударе 100 батина врући, да му се каже да е заслужио живот изгубити, али кад су се окумили, зато му се опрашта живот. (Т.Живановић, Законски извори кривичног права Србије и историјски извор његов и њеног кривичног правосуђа од 1804. до 1865, Београд, 1967, стр.438).

³⁷Редовно се у теорији тумачи да је блуд природна обљуба. `Блуд` - само природна обљуба. Не тржи се да је блуд и ушињен, довољно је само састављање, спајање удова (Т. Живановић, Основи кривичног права, посебни део, књига I, Београд, 1923, стр.102).

У тачки 2. силовањем се сматра `ко лице слободне воље и свести лишено, било да је од кривца намерно у то стање постављено или да се иначе у том стању налазило, на блуд и удовољетворење својих телесних нагона злоупотреби.` Дакле, овај вид силовања инкриминише се тако да се не прави разлика да ли је пасивни субјекат већ био у стању које се у данашњем смислу узима немоћним за отпор или га је учинилац довео у то стање, односно онеспособио за отпор. Изричито је инкриминацијом предвиђено да пасивни субјекат може бити свака па и мушка особа. Морал женске особе нема утицаја на постојање дела нити полна непорочност, а није од утицаја да ли је удата или не. Сила или претња мора се односити само на особу која се принуђује на блуд.³⁸ Најзад, у ставу 2. предвиђен је тежи облик силовања : `Ако је дошло до смрти злоупотребљеног лица, кривац да се казни смрћу, ако је он то следствие као вероватно предвидети могао, иначе робијом до 20 година.` Дакле, изричито је предвиђено ако се смртна последица може приписати нехату учиниоца, да у том случају долази до примене блаже казне.

3. ДВАДЕСЕТИ ВЕК

Кривични законик Југославије 1929.године³⁹ спада у ред модерних буржоаских законика, јер се заснивао на најновијим поставкама науке кривичног права, а технички је био добро израђен. Разумљиво је, стога, да су опште инкриминације у овом закону доста `осавремењене` уз знатно боља правнодогматска решења. То је случај и са инкриминацијом силовања. Кривично дело силовања је у глави IV која има назив `Кривична дела против

---

³⁸Силовање се може извршити како над поштеом женском тако и над курвом и ова околност служиће само на то, да се над кривцем строжије или мекше казна изрекне.` Д. Ценић, Објашњење казнителног законика за књажевство Србију, Београд, 1866.година, стр.588.

³⁹Ступањем на снагу овог законика 1.јануар 1930.године на целом подручју државе, унуфицирано је материјано кривично право.

јавног морала` . У параграфу 269. је пропис о силовању као први у групи кривичних дела из ове главе, али он нема тај назив, као што није постојао ни у српском Кривични законик од 1860. год. Он гласи : `Казниће се робијом од десет година:

- 1) Ко женско лице са којом није у браку силом или претњом истовремене опасности по живот или тело, принуди на обљубу или
- 2) Ко обљубу изврши над женским лицем које је претходно довео у несвесно стање или га друкчије за одбрану онеспособи.`

Видимо најпре у тачки 1. да је објекат радње извршења женска особа, а субјекат мушка особа. За полни акт, први пут се употребљава израз обљуба. У инкриминацију је унето да је објекат кривичног енска особа са којом учинилац није у браку. У односу на принуду, захтева се да су сила или претња учињене тако да предствалају истовремену опасност по живот или тело женске особе. Тиме се се чини разликовање од сваке друге принуде која није релевантна за извршење силовања. Дакле, није реч о тзв.квалификованој претњи којом се непосредно напада на живот или тело женске особе да би се исходувала обљуба.

Оваква формулација преузета је у Кривичном закоником од 1951. године. У тачки 2. изричито је као вид `примене силе` инкриминисано и довођење у несвесно стање женске особе или другачије онеспособљавање за одбрану, што значи употребом тзв. нетелесне силе. Ту се ради управо о примени хипнозе и других омамљујућих средстава. Силованем се не сматра обљуба над немоћном женском особом, односно обљуба над женском особом која се сматра дететом, јер су заправо овим КЗ оне постале посебне инкриминације. Овим законом је предвиђен квалификовани облик силовања, који постоји када при извршењу дела дође до тешке повреде тела женске особе или је проузрокована њена смрт, а собзиром на то различита је и запречена казна . Изградња југословенског кривичног законодавства започела је још у току народноослободилачког рата (1941 – 1945.) када је са стварањем нових органа народне власти (народноослободилачких одбора и војних органа) започео процес судовања пред војним и цивилним судовима.

Надлежност војних судова била је проширена и на цивилна кривична дела. Већ 1947. године донет је Општи део Кривичног закона⁴⁰, након чега је уследило доношење и нових посебних закона. Тако се развијала и судска пракса. Али она је постојала и када је реч о оним кривичним елима која нису садржали ови закони. То важи и за кривично дело силовања.

Пракса је користила и правна правила Кривичног законика Југославије од 1929. године, за остварење заштите оних добара и интереса који се са гледишта кривичног права и у новим условима нису изменили. Правна правила су примењивана на основу Закона о неважности правних прописа донесених пре 6. априла 1941. године и за време непријатељске окупације. Дакле, није реч о примени прописа бившег Кривичног законика Југославије од 1929. год. већ правних правила на основу којих је конституисано одређено понашање као кривично дело. Према томе, ова правила су примењивана на односу на кривично дело силовања. Стога, у нашем кривичном праву и у послератном периоду налазимо елементе буржоаског кривичног права.

Доношењем Кривичног законика 1951. године,⁴¹ добијен је потпун кодификовани систем материјалног кривичног права (општи и посебни део) у новој Југославији. Међутим, одређене вредности чију заштиту поставља Кривични законик нису представљале новину. То су оне вредности, добра, интереси за које је кривичноправна заштита била предвиђена преко правних правила ранијег права. Такав случај је и са групом кривичних дела у посебном делу Кривичног законика у глави XVI, под називом `Кривична дела против достојанства личности и морала`. Ову групу сачињавало је десет инкриминација међу којима је и силовање, као најзначајније. Инкриминација силовања гласи :

- 1) Ко женско лице са којим не живи у брачној заједници употребом силе или претњом да ће непосредно напасти на живот или тело принуди на обљубу, казниће се строгим затвором до осам година.

---

⁴⁰Објављен у `Службеном листу ФНРЈ` бр.108/1947, а ступио на снагу 22.2.1948.године.

⁴¹Објављен у `Службеном листу ФНРЈ` број 13 /1951, а ступио на снагу 1. 7 1951.године.

2) Ако је услед дела из става 1. овог члана наступила тешка телесна повреда или смрт женског лица, учинилац ће се казнити строгим затвором најмање две године.

Законом о изменама и допунама Кривичног законика од 1973. године у многе је проширена криминална зона дела у односу на квалификовани облик. Измена се састоји у томе што је на крају текста инкриминације у ставу 2. додато `... или је дело извршено под особито отежавајућим околностима`. Наиме, да би одређене околности за које суд оцени да се могу сматрати особито отежавајућим, могле бити узете у обзир као отежавајуће, било је потребно да је учинилац `за те околности знао или је био дужан и могао знати за њих`.

Треба рећи да је Кривични законик од 1951. године важио до јула 1977. године. Према Уставу СФРЈ од 1974. године, настају промене у односу на југословенско кривично законодавство. Општи део Кривичног закона остаје и даље у важности на целом подручју државе и један део посебног дела, уколико се односи на кривична дела која су од општег интереса за целу земљу. Остала кривична дела, према уставном решењу о подељеној надлежности у овој области између федерација и њених федералних јединица, треба да буду предвиђена у законима федералних јединица. Тако је јула 1977. године ступило на снагу ново југословенско кривично законодавство.

У кривичном закону Социјалистичке Републике Србије, кривично дело силовање било је предвиђено у глави XII, под називом `кривична дела против достојанства личности и морала`. У члану 103. став 1. ова инкриминација је гласила: `Ко принуди на обљубу женско лице са којим не живи у брачној заједници употребом силе или претњом да ће се непосредно напасти на живот или тело тог или њему блиског лица, казниће се затвором од 1 до 10 година.` Како можемо да уочимо, у инкриминацији је дат један објективно лични услов везан за субјекта овог кривичног дела. Да би мушка особа била субјекат овог дела, услов је да са пасивним субјектом, тј. женском особом не живи у брачној заједници. Правно, постојање брака између субјеката овог кривичног дела није био разлог који би искључивао

дело, али логично, он јесте само услов за постојање брачне заједнице, која ако не постоји, искључује силовање. Према томе овај услов је био претпоставка за кажњивост ако су остварена друга обележја дела силовања. Закон Србије донет је 1977. године и у међувремену је више пута мењан.⁴² Нови Кривични законик Републике Србије из 2005. године предвиђа осавремењена решења, која су детаљније приказана у приложеном тексту.

---

⁴²Кривични законик СР Србије, Пречишћен текст (Службени гласник СРС, бр. 26/77, 28/77-испр., 43/77 испр., 20 /79, 24 /84, 39 /86, 51 /87, 6 /89, 21 /90, 16/90, 26/91- одлука УСЈ бр. 197/87, 75 /91- одлука УСРС бр58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002 – испр., 80/2002 – др. закон, 39/2003 и 67/2003.)

IV глава

КРИМИНАЛНО ПОЛИТИЧКИ И КРИМИНОЛОШКИ АСПЕКТ КРИВИЧНОГ ДЕЛА СИЛОВАЊА

1. КАЗНЕНА ПОЛИТИКА ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО СИЛОВАЊЕ

Свакако можемо рећи да је репресија једно од најважијих средстава за спречавање криминалног понашања. Кривичнопрвна репресија је детерминисана различитим факторима, од којих су најзначајнија : стање друштвено – економског и културног развоја, друштвено- политичко уређење, тј. степен демократичности његових облика, традиције и циљеви криминалне политике одређеног друштва. Правнополитичка тенденција модерне државе и правне науке и данас је у савременом кривичном законодавству те ови чиниоци умногоме условавају критеријуме за одређивање врсте и граница друштвене репресије за поједина кривична дела.

У склопу свих мера које се предузимају у оквиру политике сузбијања криминалитета значајна улога припада политици која се води приликом кривичног поступања и примене кривичних санкција, а која се назива казнена политика. Њени циљеви су заштита друштва од криминалног понашања појединаца и њихова ресоцијализација. Знајући да се кривична дела врше под различитим околностима, које могу бити објективне и субјективне природе, свесни смо да оне могу бити такве да одржавјау значај дела и учиниоца са аспекта друштвене опасности мањем или већем степену. Свакако се те околности могу тицати дела и учиниоца.

Законодавац , одређујући посебно и апстрактно за свако кривично дело, предвиђа низ могућности тако да се одмеравањем казне учиниоцу постиже што потпуније њени криминално политички циљеви. Мада, независно од тога како је апстрактно казна предвиђена за одређено кривично дело, у савременом кривичном праву се поставља проблем њене примене у пракси судова. Управо је то проблем индивидуализације, тј. одређивања врсте и мере у онкретном случају, према релативном слободном избору суда. Од тог избора и зависи коначан исход криминално политичког захтева да се на најбољи начин остваре сврха кривичних санкција, а и криминална политика у односу на одређена кривична дела. Особити значај при судском одмеравању казне има то, како је она предвиђена у закону (инкриминацији). Ово, свакако, видно долази до изражаја и када је реч о кривичном делу силовања, с обзиром на његову друштвену опасност која се изражава апстрактно запреченом казном.

2. Законско одређивање казне за силовање

Кривично дело силовања, с обзиром на његов друштвени, па и правни значај, може се сврстати у ред оних деликата за које је у погледу репресије оправдано предвидети висок друштвено негативан третман. Редовно се прописује значајна временска казна лишења слободе, а у појединим земљама предвиђена је још увек смртна казна за најтежи (квалификовани) вид овог кривичог дела. Смртна казна се предвиђа у малом броју страних законодавства, и то за најтеже случајеве силовања.⁴³ Као свеж пример може да нам послужи недавна вест да је у САД први пут употребљена нова

---

⁴³Смртна казна за силовање предвиђена је нпр. у законима Јапана, Кине, Турске, Индије,САД.

инјекција за извршење смртне казне, пошто су европске компаније забраниле коришћење својих лекова у ове сврхе.⁴⁴

Поставља се питање коју казну је оправдано предвидети за ово кривично дело? Који распон, односно ширину распона казне лишења слободе је оправдано предвидети? Иако је реч, како смо већ рекли о `класичном` деликту, није једноставно одговорити на ова постављено питање. Управо због чињенице, да није једноставно одредити критеријуме који би могли адекватно одразити природу, тежину, односно степен његове друштвене опасности. Свакако је најбитније да се има у виду начело правичности, што ће рећи сразмерности, која је особеност саме казне.

Предвиђање казне лишења слободе, ма и у дужем трајању, кроз одређивање већег распона између минимума и максимума, свакако је оправдано, знајући чињеницу да се кривично дело силовање може извршити под различитим условима и околностима, па и конкретна друштвена опасност дела може бити различита. У страном законодавству с обзиром на прописивање казне за ово кривично дело, преовлађује одређење за њено дуже трајање, па и могућност доживотног затвора. Свакако да и око овог питања има различитих мишљења. Тако, постоје мишљења да се за силовање прописује строга казна и да је од такве тенденције у законодавству треба одустати.

Стварне разлоге за прописивање строге казне лишења слободе у дужем трајању за силовање, треба свакако посматрати у светлу другачије постављених друштвених односа, односно у којима се испољава тежња да се људске вредности, посебно оне везане непосредно за личност човека и у кривичноправним нормама истакну. Не само због криминалополитичке позиције и става законодавца, већ и због саме природе деликта силовања као значајнијег израза насиља, оправдано је да се пропише оштрија казна. За ово кривично дело карактеристичан је суров, нељудски и понижавајући чин насиља агресивно моћнијег и физички супериорнијег мушкарца над женом несразмерно слабијих физичких могућности. Жена је принуђена на доживљавање

---

⁴⁴<http://www.blic.rs/>

физичких и психичких патњи, па и трпљења других, могућих последица, а неретко и понижења различитог степена, само зато што је желела да заштити свој интегритет и достојанство.

Не мање вредан чинилац који такође утиче на законско одмеравање казне за силовање је несумљиво постојање револта и индигнације у реаговању јавности, кад год се ради о овој врсти агресивности човека. То уједно и показује да се ради о знатном степену друштвене опасности силовања. На крају, оно што свакако иде у прилог оштријем кажњавању је и традиција. Због свега наведеног, јасно је зашто је законодавац силовање сврстао међу најтежа кривична дела.

Међутим, стварност показује да се у судској пракси казна лишења слободе за основни облик кривичног дела силовања, не изриче, ни приближно њеном максимуму. Ту је од значаја могућност предвиђања основа за њено ублажавање или, евентуано, за ослобођење од казне. Постоје законодавста, као што смо то видели, која то предвиђају. У теорији постоји став да када је реч о казни за дело силовања, ако је дошло у међувремену до закључења брака учиниоца и силоване женске особе, при непостојању изричитог регулисања оваквог случаја, оправдано је да се чињеница брака третира као важна, изузетно важна олакшавајућа околност тако да се кривична санкција учиниоцу сведе на најмању могућу меру по закону. Убудуће сасвим је оправдано предвидети у инкриминацији силовања ослобођење од казне за учиниоца, а ако је казна изречена, а после тога уследило закључење брака, али пре њеног извршења, да се не извршава. Таква решења нису ретка у иностраном праву.

Прописивање казне за квалификовани облик дела зависи од тога који ће се квалификовани елемент узети у обзир. Зависно од става законодавца, предвиђа се за овај облик казна лишења слободе у знатном дужем трајању, па и прогонство уз њу или смртна казна. Према томе, када су у питању најтежи видови извршења овог кривичног дела, није више реч о преступу само против морала и достојанства личности, већ више о

тога, о значајном, антисоцијалном акту насиља против личности човека, тј. жене.

4. ПРИМЕНА САНКЦИЈА У ПРАКСИ

Доношење одлуке о казни спада у ред најзначајнијих делатности кривичног судовања јер је она крајњи циљ кривичног поступка. То је финална фаза у којој се вредновање чињеница (релевантних околности од којих зависи одмеравање казне) има извршити тако да се постигну њени циљеви, законом предвиђени.

Одмеравање казне је акт примене права. Судско одмеравање казне представља конкретизацију апстрактне одредбе у закону која се односи на одређено кривично дело и учиниоца. Између законског (апстрактног) и судског (конкретног) одмеравања казне понекад може изгледати као да долази до раскорака. Емпиријски, то нам потврђује пракса. А свему томе доприноси околност да је суду остављен релативно велики простор слободе одмеравања казне у оквиру његовог законског распона. Управо ова околност чини ову фазу веома деликатном. Ту постоји низ (фактора) околности које су препуштене оцени суда да ли ће бити увршћени као чиниоци значајни за прилогођавање казне учиниоцу. То је заправо принцип њене индивидуализације.

При томе може доћи да се остварује индивидуализација према ономе ко о мери одлучује. Тако неретко бива, да ставови, гледишта, темперамент судије утичу на одлуку. Тако да можемо доћи до веома различитих одлука у аналогним случајевима. Према томе у индивидуализацији казне антиципиран је и субјективан став судије који вреднује околности значајне за одмеравање кривичне санкције. С друге стране, широки оквири казне

када је реч о кривичном делу силовања, допуштају могућност примене одговарајућих института кривичног права као што су ублажавање казне, па и факултативно остајање без казне и коначно условно неизвршење казне.

Или, није ли заправо реч о томе да постоји `осетна провалија између система хијерархије вредности какве прокламује законодавац и оне који примењује пракса`. Изгледа да судска пракса онај распон казне за ово кривично дело од половине па нагоре, не користи.

Што се тиче олакшавајућих околности као фактори за одмеравање казне, који су веома бројне и разноврсне, треба рећи да су неке од њих стандардне, јер се срећу и код других кривичних дела, нпр. неосуђиваност, болест, одређено животно доба и слично. Међу њима, свакако требамо поменути оне околности, које доводе у питање исправност критеријума суда при њиховом укључивању у одмеравање казне. Разуме се иако су у питању околности које се ређе јављају, њихово постојање, везаност за учиниоца овог дела је свакако ирелевантно за одмеравање казне. Неке од њих су : учинилац одслужио војску, да се налази на о служењу војног рока, да живи у ванбрачној заједници, да потиче из радничке породице, слабо имовно стање, незапосленост, да није дошло до дефлорације (еластичан химен), побуде из којих је дело извршено и сл. Чињеница је да ове околности немају много везе са учињеним делом силовања иако је реч о неким приликама и стањима везаним за личност учиниоца. Оне су, дакле, неутралне. Ови примери, судске креације олакшавајућих околности, свакако се не би могли подвести под опште правило о одмеравању казне у делу које гласи `... и друге околности које се односе на личност учиниоца.`

Карактеристично је да се у више случајева као олакшавајућа околност узима кумулативно неосуђиваност и младост`. Кумулирање ових околности показује се без правног смисла. Младост као атрибут неких учинилаца је релативно честа олакшавајућа околност. Сматрам да код кривичног дела силовања, она има другу димензију. Ово кривично дело у највећем броју случајева врше млади људи. Ако су млади, неретко нису стигли у каталог осуђених. И са разлогом се у теорији поставља питање како је

могуће околност осуђиваност сматрати неком позитивном карактеристиком код веома младих учинилаца.

Исто тако, алкохолизам се не би требао наћи међу олакшавајућим околностима. Алкохолизам је криминогени фактор, јер делује афродизијачки и на полну сферу човека. Значајна је чињеница да је учинилац био под утицајем алкохола (нарочито обична припитост, опијеност), мада се не ради о томе да је услед тога урачунљивост била битно смањена. Свакако и околност, тј. изјава оптуженог да се каје, да ће се смирити, запослити је без икаквог утицаја на казну с бзиром на околност у којој је силовање извршено, које често говори о личности учиниоца.

Када говоримо о отежавајућим околностима, може се рећи, према свему судећи да су оне више интегрисане у судску праксу, односно `стандардизоване`. И овде постоје `рутинске` и увек у функцији одмеравања казне. То су ранија осуђиваност, осуђиваност за дела са елементом насиља, за силовање, малолетност оштећене. Сасвим је разумљиво и оправдано уједно, узети као отежавајућу околност, постојање психичких повреда оштећене (као последица дела), бруталност при употреби принуде, држање учиниоца после извршења дела. Но, и овде има неких околности које су под сумњом. Нпр. Питање је да ли се као отежавајућа околност може узети то што је оптужени искористио поверење оштећене. Дакле, лукавство је у склопу мера принуде само један поступак који му олакшава да изврши силовање.

Исто тако се не би могла узети као отежавајућа околност то што оптужени није изразио кајање. Разуме се, ту може бити речи о оним случајевима где постоји и његово признање. Има ли потребе инсистирати на изражавању кајања, а с друге стране нисмо никада ни сигурни да ли је кајање стварно и када је изражено. Као отежавајућа околност узима се и безобзирност при извршењу дела. Силовање је у бити физички и/или психички терор, а различите су варијанте (радње, поступци) насиља, што, свакако, захтеба подробније истраживање о овој околности у разлозима за казну. Зато ова могућност је само једна варијанта тог комплекса, а не нека

особност да би је узели као отежавајућу околност. Такође и околност што је оптужени извршио силовање по изласку из затвора није оправдано узети отежавајућом. Јер та околност, пре би могла да указује на појачану нагонску полну жељу учиниоца. Најзад, треба приметити да је оправдано истицати наношење лаких телесних повреда и нарушавање неповредивости стана, као отежавајуће околности при одмеравању казне.

На основу судске праксе показује се да је силовање кривично дело где је висок проценат ублажавања казни, али и да се изрицање казне остварује на минимуму. Утврђена констатација у теорији да изрицање казни за силовање прима третман благодати, овим се потпуно потврђује. Један од разлога те благодати без сумње се може сагледати у чињеници неправилности и неоправданости примене неких по називу олакшавајућих околности. Но, постоје и други разлози. Почев од начина личног вредновања околности од стране самог суда и његовог осећаја мере казне за ово дело, па до предавања изузетног значаја неким околностима везаним за личност учиниоца. Све то у својој укупности доприноси ублажавању казне. То на свој начин указује на неку врсту рутине, тј. формализма у поступку одмеравања казне, а све мање на стварно, реално вредновање значаја појединих околности. Казна се према томе одмерава према овим учиниоцима, а оцена да ли је она стварно друштвено потребна и права мера, те да ли ће остварити превентивно преваспитну функцију у односу на учиниоца и на друге, ставља се у други план.

4. ОДЛУКА О КАЗНИ

Правно-формална оцена о кривичној санкцији за кривично дело силовања своди се искључиво на истицање најпре олакшавајућих, а затим отежавајућих (ако постоје) околности. Неретко, у погледу ових других,

констатује се да их нема. Несумњиво се показује да околности које судови узимају у обзир, више представљају формално објашњење одлуке о казни, него што представљају стварне критеријуме, на основу којих они долазе до одређеног закључка о врсти и висини казне, јер се иначе не би могло тако често догађати да судови на бази истих околности утврђују различите казне.⁴⁵

Показује се тако, и код кривичног дела силовања, да се стварни критеријуми, зашто је одговарајућа кривична санкција изречена, најчешће не могу сагледати. Међутим, виши суд, правно аналитичку оцену околности коју наводи нижи суд, узима само онда, када се у жалби указује на пропусте нижег суда који се тичу вредновања појединих околности. Када такву оцену не врши, редовно прихвата оне што их је нижи суд назначио. Оваква пракса, на изванредан начин утиче да се у оквиру казног система, казна за силовање, јави као разумна мера сигурности, уколико је са њом и могуће утицати на сузбијање овог дела.

Дакле, официјална друштвена реакција, коју верификује суд, на понашање које називамо силовањем, није по свему судећи у једном делу одговарајућа стварној потреби заштите друштва од овог вида асоцијалног понашања, односно заштити права грађана и њихових слобода.

---

⁴⁵ Д.Атанасковић, Казнена политика београдских судова према учиниоцима кривичних дела са елементима насиља, Правни живот, Београд 1972. године, стр.27

V глава

ЗАКЉУЧАК

Сва људска бића рађају се слободна и једнака у достојанству и правима. Она су обдарена разумом и свешћу и једно према другоме треба да поступају у духу братства. стоји у Општојдекларацији о правима човека, која је усвојена на Генералној скупштини Уједињених нација 10. децембра 1948. Било би сјајно, да сви људи размишљају у том духу. Нажалост, реалност није таква .

Свакако требамо поменути још два веома значајна документа Савета Европе, а то су и Конвенција о заштити деце од сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања (тзв. Ланзарот конвенција), коју је Република Србија ратификовала 2010. године⁴⁶, као и Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици из априла 2011. године (тзв. Истанбулска конвенција.)

Силовање је једно од натежих деликта, а по свом континуитету класичан, универзалан деликт, па може се рећи да је неспоран деликт. Инкриминација силовања представља на неки начин `вечиту` заштиту вредности иманентне човеку у датом друштву, времену, простору. Феномен силовања карактеришу, како индивидуални биолошки, тако и друштвени фактори. Њиме се оно једино може и објаснити. Није спорно да `природне` карактеристике својствене половима, а посебно неке индивидуалности појединца, значајно делују на појаву силовања. У неким срединама, скривљеност се пребацује на жртву, односно женама које су силоване се

---

⁴⁶Закон о потврђивању Конвенцију Савета Европе о заштити деце од сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања „Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 1/2010.

преговара да су се понашале на неприкладан начин и тиме изазвале силовање. Ово се односи на популаран став у неким културама да одређено понашање жртве охрабрује учиниоца и такво понашање доводи до силовања. Међутим, силовање и као друштвени феномен, кроз дате друштвене услове у датом друштву, с обзиром на улогу полова и њихове међусобне односе, има још већи значај. Силовање у савременим друштвеним условима наилази на оштар морални прекор. То је један, може се рећи, општи разлог, који чин силовања обележава изузетно друштвено неприхватљивом појавом. Зато, није могуће допустити, ма какав био, толерантан однос према овом чину, који би могао кривичноправну репресију да снизи.

Ја бих свакако указала на чињеницу да већина силоватеља понови злочин када изађе из затвора. Статистика показује да више од 70 % силоватеља чине повратници. Свега 109 особа осуђено је прошле године у Србији за кривично дело силовање, а шесторица од њих били су малолетни силоватељи. Према Кривичном закону, силовање се у Србији кажњава затвором од 2 до 12 година, а према подацима Републичког тужилаштва, просечна изречена казна за ово кривично дело је седам година.

Кад год у јавности одјекне вест да је неки силоватељ поново напао, криминолози упозоравају да је ментални склоп силоватеља најчешће такав да су спремни да и поред оштрих затворских казни и мера, нападну још једном. Они указују да је решење у томе да се што више силоватеља, педофила осуди на максималну затворску казну. Да би оваквих силоватеља било мање, Влада Србије је 2013. године усвојила тзв. Маријин закон.⁴⁷ Овај закон предвиђа да кривично дело педофилије и силовања малолетника убудуће неће моћи да застари. Пооштрене су мере против педофила и силоватеља, које ће се примењивати и 20 година након одслужења затворске казне, а биће формирана евиденција педофила са ДНК подацима.

Силоватљи би морали да буду у сталном контакту са полицијом после издржане казне затвора, што подразумева обавезно јављање

---

⁴⁷ Овај закон је предложио Министарству правде Слободан Јовановић из Старих Лединаца, чија је осмогодишња ћерка пре 4 године силована и угушена.

надлежном органу полиције и Управе за извршење кривичних санкција, забрану посећивања места на којима се окупљају малолетне особе, обавезно посећивање професионалних саветовалишта и установа. Такође, закон прописује да ће силоватељ морати обавезно да обавештава полицију и Управу о промени пребивалишта, боравишта или родног места, као и о путовању у иностранство. Годинама се у Србији говори и о томе да је неопходно увести хемијску кастрацију за овакве случајеве.⁴⁸

Скренула бих пажњу и на силовање у браку, на које се, све до 2002. године гледало као на немогући акт. То није био злочин, није се могао казнити и о томе је срамота било говорити. Све је то везано за нашу традицију. Живот у браку у Србији увек је био под велом тајне, сакривен од осталог света, јер се увек сматрало да је срамота да било шта изађе у јавност. Тај традиционални морал и обичаји дуго времена, па чак мислим и данас, и поред свих закона, одређује ток догађаја у брачној заједници. У великом делу Србије брак функционише по традиционалним обрасцима која уопште немају везе са савременим кретањима.

Да ли је страх јачи од пријаве? Неоспорно је да се силовање у браку дешава иза лазних врата неких српских породица, али је тешко доћи до података о томе. Зашто? Одговор можемо наћи у традицији српског народа и схватања породице, али и у страху који је код жртве. Јавља се срамота и један други страх - да јој се неће веровати, нарочито ако је случај да је насилник друштвено фина, прихваћена особа. Поражавајући податак је да чак 80% жртава силовања касније одустане од гоњења починиоца, што је само доказ да надлежни много озбиљније морају штитити угрожене жене. Неке се уплаше јер је починилац дуго на слободи и прети им, неке немају алтернативу ..... У сваком случају страх је један од главних разлога. Силоване жене се осећају незаштићено. То је један од разлога због чега се тренутно води регионална кампања `Потписујем` посвећена ратификацији

---

⁴⁸Оваква метода спречавања силовања обавља се на добровољној основи у Норвешкој, Шведској, Русији, Данској, Швајцарској, Шпанији, Белгији, Израелу и у неколико држава САД. У Пољској је хемијска кастрација постала обавезна за све који су силовали дете до 15 година или члана своје породице.

пуној примени Конвенције Савета Европе (СЕ) о спречавању насиља над женама и у породици.

Разумевање и брига биће оно што је најважније жени која је преживела силовање.

ЛИТЕРАТУРА:

- Атанацковић Д., Казнена политика београдских судова према учиниоцима кривичних дела са елементима насиља, Правни живот, 1972.
- Атанацковић Д., Кривично право, посебни део, Београд 1981.
- Елис, Х., О животу и сексу, Загреб, 1986.
- Ј. Таховић, Коментар кривичног законика, Београд, 1957.
- Јовашевић Д., Ђурђић В, Кривично право - посебни део, Ниш, 2012.
- Јовашевић Д., Кривично право – општи део, Београд, 2006.
- Јовашевић Д., Кривичноправна заштита жена у Правна клиника за заштиту права жена: приручник за рад студенткиња/студента, приредиле Константиновић Вилић С., Костић М., Ниш, 2011.
- Јовашевић Д., Лексикон кривичног права, Сл. лист СРЈ, Београд, 2002.
- Константиновић Вилић С., Костић М., Криминологија, Ниш, 2012.
- Костић М., Константиновић Вилић С., Виктимологија, Ниш, 2012.
- Костић А., Полни живот, Београд, 1935.
- Љ. Бавеон, Могућности нових инкриминација и декриминација у југословенском законодавству, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, 1966.
- Милојевић Д., `Саучесништво у кривичном делу,- Нова решења у кривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени; XLIII редовно годишње саветовање удружења за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, - Златибор, септембар, 2006.

- Мемедовић Н., Слобода личности, полни морал и њихова кривичноправна заштита, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, 1975.
- Мемедовић Н., Кривично дело силовања у југословенском праву, Београд, 1988.
- М. Милутиновић, Криминологија са основима криминалне политике и пенологије, Београд, 1976.
- Николић Ристановић В., Улога жртве у кривичном поступку, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, Београд, бр.3/1972.
- Никетић Г., Кривични законик, објашњења, пракса, Београд, 1924.
- Николић Д., Ђорђевић А., Законски текстови старог и средњег века, Ниш, 2002.
- Перић Ж., Човек и жене. Београд, 1922.
- Пихлер, С., Кривична дела против достојанства личности и морала на подручју уже Србије, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1976.
- Стојановић З., Одустанак од извршења кривичног дела и питање доброволности, Правни живот, Београд, 1978.
- Стојановић, З., Перић, О, Кривично право, Посебни део, Београд, 2000.
- Т. Живановић, О увреди и клевети, Београд, 1927.
- Т. Живановић, Основи кривичног права, општи део, књига 1, Београд 1935.
- Ђирић З., Димитријевић Б., Основи судске психијатрије и психологије, Ниш, 2009,
- Форел, А., `La morale sexuelle`, Lausanne, 1912,
- Форел, А., Полно питање, Београд, 1939. године,
- Хорватић, Ж., Кривична дела против достојанства личности и морала у новом југословенском кривичном законодавству, Наша законитост, Загреб, 1987.
- Ценић Д., Објашњење казнителног законика за књажевство Србију, Београд, 1866.

Други извори:

- Устав Републике Србије, (Службени Гласник Републике Србије ,бр.98/2006)
- Кривични закон ФНРЈ (`Службени лист ФНРЈ број 108/1947.
- Кривични законик ФНРЈ (`Службени лист ФНРЈ број 13 /1951).

- Кривични законик СР Србије, Пречишћен текст (Службени гласник СРС, бр. 26/77, 28/77- испр.,43/77 испр., 20 /79, 24 /84, 39 /86, 51 /87, 6 /89, 21 /90, 16/90, 26/91- одлука УСЈ бр. 197/87, 75 /91- одлука УСРС бр58/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/2002, 11/2002 – ispr., 80/2002 – др. закон, 39/2003 и 67/2003.)

- Кривични законик Републике Србије донет је 29.09.2005. (Службени Гласник Републике Србије, бр.85/2005.)

- Закон о потврђивању Конвенцију Савета Европе о заштити деце од сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања „Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори”, број 1/2010.

- Закон о забрани дискриминације „Службени гласник Републике Србије”, број 22/2009.

- Политичка енциклопедија , Београд, 1975.

- Правна енциклопедија , Београд, 1979.

Интернет адресе

- institut@icl.org.rs
- <http://www.parlament.gov.rs/>
- <http://www.uiks.mpravde.gov.rs/>
- <http://www.mup.gov.rs/>
- <http://www.mpravde.gov.rs/>
- <http://www.blic.rs>